

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

M. Tvllii Ciceronis Epistolae

Cicero, Marcus Tullius

Halae Magdebvrgicae, MDCCLVII.

VD18 12794317

M. Tvllii Ciceronis Epistolarvm Ad Quintvm Fratrem.

urn:nbn:de:gbv:45:1-17061



M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM
AD
QVINTVM FRATREM,
LIBER PRIMVS.

p.
289
a

ARGVMENTVM.

I

Quintus Cicero ex praetura provinciam Asiam sortitus, annos jam duos continuos parum secunda fama eam administravit. Cum in annum tertium prorogatum illi imperium fuisset, Marcus frater inde occasionem eum ad laudem cohortandi sumpsit, quod de accessione hac annua facere illum certiozem vellet. Est autem bipartita cohortatio: prior enim pars ad ea, quae Rempubl. attingunt, altera ad ea, quae privata & Quinti fere praecipua sunt, pertinet: nam in priore parte ea persequitur, quae ad Quinti imperium ac provincialem administrationem spectant; de quibus quadripartite disputat. Primo loco, de Quinto ipso praecpta dat: sed non ita quasi de Quinto ac cive Romano; verum ut de amplissimo populi Romani magistratu, Asiam provinciam cum summo imperio administrante. Altero loco, de iis comitibus praecipit, quos secum in provinciam imperii sui ministros publicorumque negotiorum adjuutores eduxerat. Postea de vitandis Graecorum & publicanorum nimis familiaritatibus illum monet; utpote quibus imperii sui dignitas labefactari facile convellique possit. Postremo, etiam de servis cautionem adhibet; ejusque caput hoc esse voluit, ne quid iis, quod

O o o 2

ad

ad Rempub. ulla ex parte pertineat, committatur. Itaque summatim hæc omnia in Epilogo enumerans, quatuor hæc dignitatis Quinti fundamenta nominat; integritatem ipsius & continentiam, omnium qui cum ipso erant pudorem, delectum in familiaritatibus & provincialium & Græcorum, postremo familiæ gravem & constantem disciplinam. Altera pars ea, ut ante dixi, quæ privata magis sunt, id est, quæ Quinti personam atque officium præcipue attingunt, complectitur. Nam primo loco, de moderanda acerbitate, qua usus in suppliciis antea fuerat, deque retinenda in jure dicendo æquabilitate præcipit; secundo, de sublevandis provinciæ oneribus, minuendisque sumptibus & jacturis; tertio, de conciliandis cum publicanorum ordine sociis, constituendaque inter illos concordia; postremo, de coercenda iracundia & naturæ impetu moderando, ita luculenter & prope divinitus disputat, ut hanc epistolam non Quinto fratri scripsisse potius, quam omnibus provinciarum gubernatoribus præclaram quandam imperii recte administrandi normam ac regulam præscripsisse videatur.

MARCVS Q. FRATRI, S.

ETSI non dubitabam, quin hanc epistolam multi nuntii, fama denique esset ipsa sua celeritate superatura, tuque ante ab aliis auditurus esses, annum tertium accessisse desiderio nostro, & labori tuo: tamen existimavi a me quoque tibi hujus molestiæ nuntium perferri oportere. Nam superioribus litteris, non unis, sed pluribus, cum jam p. ab aliis desperata res esset, tamen ego tibi spem maturæ de-
 290
 a. cessionis afferebam; non solum, ut quam diutissime te jucunda opinione oblectarem, sed etiam quia tanta adhibebatur & a nobis, & a prætoribus contentio, ut rem posse confici non diffiderem. Nunc quoniam ita accidit, ut neque prætores suis opibus, neque nos nostro studio quidquam proficere possimus, est omnino difficile non graviter id ferre: sed tamen nostros animos maximis in rebus & gerendis, & sustinendis exercitatos, frangi, & debilitari molestia non oportet.

ret. Et quoniam ea molestissime ferre homines debent, quæ ipsorum culpa contracta sunt, est quiddam in hac re mihi molestius ferendum, quam tibi. factum est enim mea culpa, contra, quam tu mecum, & proficiscens, & per litteras egeras, ut priore anno non succederetur. Quod ego, dum sociorum saluti consulo, dum impudentiæ nonnullorum negotiatorum resisto, dum nostram gloriam tua virtute augeri expeto, feci non sapienter: præsertim cum id commiserim, ut ille alter annus etiam tertium posset adducere. Quod quoniam peccatum meum esse confiteor; est sapientiæ, atque humanitatis tuæ, curare & perficere, ut hoc minus sapienter a me provisum, diligentia tua corrigatur. Ac si te ipse vehementius ad omnes partes bene audiendi excitaris; non ut cum aliis, sed ut tecum jam ipse cerres; si omnem tuam mentem, curam, cogitationem, ad excellentem omnibus in rebus laudis cupiditatem incitaris: mihi crede, unus annus additus labori tuo, multorum annorum lætitiæ nobis, gloriam vero etiam posteris nostris afferet. Quapropter hoc te primum rogo, ne contrahas, aut demittas animum, neve te obrui, tamquam fluctu, sic magnitudine negotii si b. nas: contraque erigas, ac resistas, sive etiam ultro occurras negotiis. Neque enim ejusmodi partem reipublicæ geris, in qua fortuna dominetur, sed in qua plurimum ratio possit, & diligentia. Quod si tibi bellum aliquod magnum, & periculofum administranti prorogatum imperium viderem; tremere animo, quod eodem tempore esse intelligerem etiam fortunæ potestatem in nos prorogatam. Nunc vero ea pars tibi reipublicæ commissa est, in qua aut nullam, aut perexiguam partem fortuna tenet, & quæ mihi tota in tua virtute, ac moderatione animi posita esse videatur. Nullas (ut opinor) insidias hostium, nullam prælii dimicationem, nullam defectionem sociorum, nullam inopiam stipendii, aut rei frumentariæ, nullam seditionem exercitus pertimescimus: quæ sæpe sapientissimis viris acciderunt, ut, quemadmodum gubernatores optimi vim tempestatis, sic illi fortunæ impetum superare non possent. Tibi data est

summa pax, summa tranquillitas: ita tamen, ut ea dormientem gubernatorem vel obruere, vigilantem etiam delectare possit. Constat enim ea provincia primum ex eo genere sociorum, quod est ex hominum omni genere humanissimum: deinde ex eo genere civium, qui aut quod publicani sunt, nos summa necessitudine attingunt: aut quod ita negotiantur, ut locupletes sint, nostri consulatus beneficio se incolumes fortunas habere arbitrantur. At enim inter hos ipsos existunt graves controversiæ, multæ nascuntur iniuriæ, magnæ contentiones consequuntur. Quasi vero ego id putem, non te aliquantum negotii sustinere. Intellego permagnum esse negotium, & maximi consilii. sed memento, consilium me hoc negotium esse magis aliquanto, quam fortunæ, putare. Quid est enim negotii, continere eos, quibus præsis, si te ipse contineas? Id autem sit magnum, & difficile ceteris, sicut est difficillimum: tibi & fuit hoc semper facillimum, & vero esse debuit; cuius natura talis est, ut etiam sine doctrina videatur moderata esse potuisse: ea autem adhibita doctrina est, quæ vel vitiosissimam naturam attollere a) possit. Tu cum pecuniæ, cum voluptati, cum omnium rerum cupiditati resistes, ut facis: erit, credo, periculum, ne improbum negotiatorem, paullo cupidiorum publicanum comprimere non possis. Nam Græci quidem sic te ita viventem intuebuntur, ut quendam ex annalium memoria, aut etiam de cælo divinum hominem esse in provinciam delapsum putent. Atque hæc nunc non ut facias, sed ut te facere, & fecisse gaudeas, scribo. Præclarum est enim, summo cum imperio fuisse in Asia triennium b), sic ut nullum te signum, nulla pictura, nullum vas, nulla vestis, nullum mancipium, nulla forma cujusquam, nulla conditio pecuniæ (quibus rebus abundat ista provincia) ab summa integritate, continentiaque deduxerit. Quid autem reperiri tam eximium, aut tam expetendum potest, quam istam virtutem, moderationem animi, temperantiam, non latere in tenebris, neque esse abditam, sed in luce Asiæ, in oculis

cla-

a) excolere.

b) triennium.

clarissimæ provinciæ, atque in auribus omnium gentium, ac nationum esse positam? non itineribus tuis perterriti homines? non sumptu exhauriri? non adventu commoveri? esse, quocumque veneris, & publice, & privatim maximam lætitiâ: cum urbs custodem, non tyrannum; domus hospitem, non expilatorem, recepisse videatur? His 3 autem in rebus jam te usus ipse profecto erudit, nequam satis esse, ipsum hasce habere virtutes, sed esse circumspiciendum diligenter, ut in hac custodia provinciæ non te unum, sed omnes ministros imperii tui, focis, & civibus, & reipublicæ præstare videare. Quamquam legatos habes eos, qui ipsi per se habituri sint rationem dignitatis suæ; de quibus honore, & dignitate, & ætate præstat Tubero, quem ego arbitror, præsertim cum scribat historiam, multos ex suis annalibus posse deligere, quos velit, & possit imitari: Halienus c) autem noster, cum animo & benivolentia, tum vero etiam imitatione vivendi. Nam quid ego de Gratidio dicam? quem certo scio ita laborare de existimatione sua, ut propter amorem in nos fraternum, etiam de nostra laboret. Quæstorem habes, non tuo iudicio delectum, sed eum, quem fors dedit. hunc oportet & sua sponte esse moderatum, & tuis institutis, ac præceptis obtemperare. Quorum si quis forte esset sordidior, ferres eatenus, quoad per se negligeret eas leges, quibus est adstrictus: non ut ea potestate, quam tu ad dignitatem permisisses, ad quæstum uteretur. Neque enim mihi sane placet, præsertim cum ii mores tantum jam ad nimiam lenitatem, & ambitionem incubuerint, scrutari te omnes sordes, excutere unumquemque eorum: sed, quanta sit in quoque fides, tantum cuique committere. Atque inter hos, eos, quos tibi comites, & adiutores negotiorum publicorum dedit ipsa respublica, duntaxat finibus his præstabis, quos ante præscripsi. Quos vero 4 aut ex domesticis convictionibus, aut ex necessariis apparitionibus tecum esse voluisti, qui quasi ex cohorte prætoris a. appellari solent, horum non modo facta, sed etiam dicta.

O o o 4 omnia

c) Alienus.

omnia præstanda nobis sunt. Sed habes eos tecum, quos possis recte facientes facile diligere: minus consulentes existimationi tuæ, facillime coercere: a quibus, rudis cum esses, videtur potuisse tua liberalitas decipi (nam ut quisque est vir optimus, ita difficillime esse alios improbos suspicatur) nunc vero tertius hic annus habeat integritatem eandem, quæ superiores, cautiorem etiam ac diligentio-rem. Sint aures tuæ, quæ id, quod audiunt, existimentur audire, non in quas fictæ & simulate quæstus causa infusurretur. Sit annulus tuus non ut vas aliquod, sed tamquam ipse tu: non minister alienæ voluntatis, sed testis tuæ. Accensus sit eo numero, quo eum majores nostri esse voluerunt: qui hoc non in beneficii loco, sed in laboris, ac muneris, non temere nisi libertis suis deferrebant: quibus illi quidem non multo secus, ac servis, imperabant. Sit licitor non suæ, sed tuæ lenitatis apparitor: majoraque præferant fasces illi, ac secures dignitatis insignia, quam potestatis. Toti denique sit provinciæ cognitum, tibi omnium, quibus præsis, salutem, liberos, famam, fortunas esse carissimas. Denique hæc opinio sit, non modo iis, qui aliquid acceperint, sed iis etiam, qui dederint, te inimicum (si id cognoveris) futurum. Neque vero quisquam dabit, cum erit hoc perspectum, nihil per eos, qui simulant se apud te multum posse, abs te solere impetrari. Nec tamen est hæc oratio mea hujusmodi, ut te in tuos aut durum esse nimium, aut suspiciosum velim. Nam si quis est eorum, qui tibi biennii spatio numquam in suspensionem **b.** avaritiæ venerit, (ut ego Cæsum, & Chærippum, & Labeonem, & audio, & quia cognovi, existimo) nihil est, quod non & iis, & si quis est alius ejusdemmodi, & committi, & credi rectissime putem. Sed si quis est, in quo jam offenderis, de quo aliquid senseris; huic nihil credideris, nullam **s** partem existimationis tuæ commiseris. In provincia vero ipsa, si quem es nactus, qui in tuam familiaritatem penitus intrarit, qui nobis ante fuerit ignotus; huic quantum credendum sit, vide: non quin possint multi esse provinciales viri boni; sed hoc sperare licet, judicare periculosum est.

Multis

Multis enim simulationum involucris tegitur, & quasi velis quibusdam obtenditur uniuscujusque natura: frons, oculi, vultus sæpè mentiuntur; oratio vero sæpissime. Quamobrem, quî potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniæ cupiditate adducti careant his rebus omnibus, a quibus nos divulsi esse non possumus? te autem, alienum hominem, ament ex animo, ac non sui commodi causa simulent? mihi quidem permagnum videtur; præsertim si iidem homines privatum non fere quemquam, prætores semper omnes amant. Quo ex genere si quem forte tui cognosti amantiorem (fieri enim potuit) quam temporis, hunc vero ad tuum numerum libenter adscribito. Sin autem id non perspicias; nullum erit genus in familiaritate cavendum magis: propterea quod & omnes vias pecuniæ norunt, & omnia pecuniæ causa faciunt: & quicum victuri non sunt, ejus existimationi consulere non curant. Atque etiam e Græcis ipsis diligenter cavendæ sunt quædam familiaritates, præter hominum perpaucorum, si qui sunt vetere Græcia digni. Sic vero, fallaces sunt permulti, & leves, & diuturna servitute ad p. nimiam assentationem erudiri. quos ego, universos adhi-²⁹³_{a.} beri liberaliter, optimum quemque hospitio amicitiaque conjungi dico oportere: nimiae familiaritates eorum, neque tam fideles sunt (non enim audent adversari nostris voluntatibus) & vero invident non nostris solum, verum etiam suis. Jam qui in ejusmodi rebus, in quibus vereor etiam ne du-6 rior sim, cautus esse velim, ac diligens: quo me animo in servos esse censes? quos quidem cum omnibus in locis, tum præcipue in provinciis regere debemus: quo de genere multa præcipi possunt. sed hoc & brevissimum est, & facillime teneri potest, ut ita se gerant in istis Asiaticis itineribus, ut si iter Appia via faceres: neve interesse quidquam putent, utrum Tralles, an Formias venerint. At, si quis est ex servis egregie fidelis; sit in domesticis rebus, & privatis: quæ res ad officium imperii tui, atque ad aliquam partem reipublicæ pertinebunt, de his rebus ne-

quid attingat. Multa enim, quæ recte committi servis fidelibus possunt, tamen sermonis, & vituperationis vitandæ causa, committenda non sunt. Sed nescio, quo pacto ad præcipiendi rationem delapsa est oratio mea, cum id mihi propositum initio non fuisset. Quid enim ei præcipiam, quem ego in hoc præsertim genere intelligam prudentia non esse inferiorem, quam me; usu vero etiam superiorem? Sed tamen si ad ea, quæ faceres, auctoritas accederet mea, tibi ipsi illa putavi fore jucundiora. Quare sint hæc fundamenta dignitatis tuæ: tua primum integritas, & continentia: deinde omnium, qui tecum sunt,

b. pudor: delectus in familiaritatibus, & provincialium hominum, & Græcorum, percautus & diligens: familiæ gravis & constans disciplina. Quæ cum honesta sint in his privatis nostris, quotidianisque rationibus; in tanto imperio, tam depravatis moribus, tam corruptrice provincia, divina videantur necesse est. Hæc institutio, atque hæc disciplina potest sustinere in rebus statuendis, & decernendis eam severitatem, qua tu in iis rebus usus es, ex quibus nonnullas similtates cum magna mea lætitia susceptas habemus. nisi forte me Paconii nescio cujus, hominis ne Græci quidem, at Mysii, aut Phrygis potius, querelis moveri putas; aut Tuscenii, hominis furiosi, ac sordidi vocibus, cujus tu ex impurissimis faucibus inhonestissimam cupiditatem eripuisti summa cum æquitate. Hæc, & cetera plena severitatis, quæ statuisti in ista provincia, non facile sine summa integritate sustineremus. quare sit summa in jure dicendo severitas, dummodo ea ne varietur gratia, sed conservetur æquabilis. Sed tamen parvi refert abs te ipso jus dici æquabiliter, & diligenter, nisi idem ab iis fiet, quibus tu ejus muneris aliquam partem concesseris. Ac mihi quidem videtur non sane magna varietas esse negotiorum in administranda Asia, sed ea tota jurisdictione maxime sustineri. In qua scientiæ præsertim provincialis ratio ipsa expedita est. Constantia est adhibenda, & gravitas, quæ resistat non solum gratiæ, verum etiam suspitioni. Ad-

jun-

jungenda etiam est facilitas in audiendo, lenitas in decer-
 nendo, in satisfaciendo ac disputando diligentia. His re-
 bus nuper Cn. Octavius, jucundissimus fuit: apud quem
 primus lictor quievit; tacuit accensus: quoties quisque
 voluit, dixit, & quam voluit diu. Quibus ille rebus for-
 tasse nimis lenis videretur, nisi hæc lenitas illam severita-
 tem tueretur. Cogebantur Sullani homines, quæ per vim
 & metum abstulerant, reddere. qui in magistratibus inju-
 riose decreverant, eodem ipsis privatis erat jure parendum.
 hæc illius severitas, acerba videretur, nisi multis condi-
 mentis humanitatis mitigaretur. Quod si hæc lenitas gra-
 ta Romæ est, ubi tanta arrogantia est, tam immoderata li-
 bertas, tam infinita hominum licentia, denique tot magi-
 stratus, tot auxilia, tanta vis, tanta senatus auctoritas: quam
 jucunda tandem prætoris comitas in Asia potest esse, in qua
 tanta multitudo civium, tanta sociorum, tot urbes, tot ci-
 vitates unius hominis nutum intuentur? ubi nullum au-
 xilium est, nulla conquestio, nullus senatus, nulla concio?
 Quare cum permagni hominis est, & cum ipsa natura mo-
 derati, tum vero etiam doctrina, atque optimarum artium
 studiis eruditi, sic se adhibere in tanta potestate, ut nulla
 alia potestas ab iis, quibus ipse præsit, desideretur. Cyrus &
 ille a Xenophonte non ad historiæ fidem scriptus, sed ad ef-
 figiem justi imperii: cujus summa gravitas ab illo philo-
 sopho cum singulari comitate conjungitur: quos quidem
 libros non sine causa noster ille Africanus de manibus po-
 nere non solebat: nullum est enim prætermissum in iis of-
 ficiis diligentis, & moderati imperii. eaque, si sic coluit
 ille, qui privatus futurus numquam fuit, quonam modo
 retinenda sunt iis, quibus imperium ita datum est, ut red-
 derent, & ab iis legibus datum est, ad quas revertendum
 est? Ac mihi quidem videntur huc omnia esse referenda b.
 iis, qui præsunt aliis, ut ii, qui erunt eorum in imperio,
 sint quam beatissimi: quod tibi esse & e) antiquissimum,
 & ab initio fuisse, ut primum Asiam attigisti, constante
 fa-

e) & esse.

fama, atque omnium sermone celebratum est. Est autem non modo ejus, qui sociis & civibus, sed etiam ejus, qui servis, qui mutis pecudibus praesit, eorum, quibus praesit, commodis utilitatique servire. Cujus quidem generis constare inter omnes video, abs te summam adhiberi diligentiam: nullum aes alienum novum contrahi civitatibus: veterem autem magno, & gravi multas abs te esse liberatas urbes: complures dirutas, ac paene desertas, (in quibus unam Ioniae nobilissimam, alteram Cariae, Samum & Halicarnassum) per te esse recreatas: nullas esse in oppidis seditiones, nullas discordias: provideri abs te, ut civitates optimatum consiliis administrarentur: sublata Mysiae latrocinia: caedes multis locis repressas: pacem tota provincia constitutam: neque solum illa itinerum, atque agrorum, sed multo etiam plura, & majora oppidorum & fanorum furta, & latrocinia esse depulsa: remotam a fama, & a fortunis, & ab otio locupletum *f*), illam acerbissimam ministrorum avaritiae calumniam: sumptus & tributa civitatum ab omnibus, qui earum civitatum fines incolant, tolerari aequabiliter: facillimos esse aditus ad te: patere aures tuas querelis omnium: nullius inopiam, ac solitudinem, non modo, illo populari accessu, ac tribunali, sed ne domo quidem & cubiculo esse exclusam: tuo toto denique imperio nihil acerbum esse, nihil crudele, atque omnia plena clementiae, mansuetudinis, humanitatis. Quantum vero illud est beneficium tuum, quod iniquo, & gra-
 p. vi vestigali aediliciorum, magnis nostris simultatibus, Asiam
 295 liberasti? Enimvero si unus homo nobilis queritur palam,
 a. te, quod edixeris, NE AD LVDOS PECVNIAE DECERNERENTVR, H-S CC sibi eripuisse: quanta tandem pecunia penderetur, si omnium nomine, quicumque Romae ludos facerent, quod erat jam institutum, erogaretur? Quamquam has querelas hominum nostrorum illo consilio oppressimus, quod in Asia nescio quonam modo, Romae quidem non mediocri cum admiratione laudatur, quod,
 cum

f) locupletum.

cum ad templum, monumentumque nostrum civitates pecunias decrevissent: cumque id & pro meis magnis meritis, & pro tuis maximis beneficiis summa sua voluntate fecissent: nominatimque lex exciperet, UT AD TEMPLUM, MONUMENTVMQVE CAPERE LICERET: cumque id, quod dabatur, non esset interiturum, sed in ornamentis templi futurum, ut non mihi potius, quam populo Romano, ac diis immortalibus datum videretur: tamen id, in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum, qui faciebant, voluntas, accipiendum non putavi; cum aliis de causis, tum etiam ut animo æquiore ferrent ii, quibus nec deberetur, nec liceret. Quapropter incumbere toto animo, & studio omni in eam rationem, qua adhuc usus es, ut eos, quos tuæ fidei, potestatique senatus populusque Romanus commisit, & credidit, diligas, & omni ratione tueare, ut esse quam beatissimos velis. Quod si te fors Afris, aut Hispanis, aut Gallis præfecisset, immanibus, ac barbaris nationibus: tamen esset humanitatis tuæ, consulere eorum commodis, & utilitati, salutique fervire. Cum vero ei generi hominum præsimus, non modo in quo ipsa sit, sed etiam a quo ad alios pervenisse putetur humanitas: certe iis eam potissimum tribuere debemus, a quibus accepimus. Non enim me hoc jam dicere pudebit, præsertim in ea vita, atque iis rebus gestis, in quibus non potest residere inertia, aut levitatis ulla suspicio: nos ea, quæ consecuti sumus, his studiis, & artibus esse adeptos, quæ sint nobis Græciæ monumentis, disciplinisque tradita. Quare præter communem fidem, quæ omnibus debetur, præterea nos isti hominum generi præcipue debere videmur, ut, quorum præceptis sumus eruditi, apud eos ipsos, quod ab iis didicerimus, velimus expromere. Atque ille quidem princeps ingenii, & doctrinæ Plato, tum denique fore beatas republicas putavit, si aut docti, ac sapientes homines eas regere cœpissent; aut ii qui regerent, omne suum studium in doctrina, ac sapientia collocassent. Hanc conjunctionem videlicet potestatis, ac sapientiæ, saluti censuit

fuit civitatibus esse posse: quod fortasse aliquando univ-
 ſæ reipublicæ noſtræ, nunc quidem profecto iſti provinciæ
 contigit, ut is in ea ſummam poteſtatem haberet, cui in
 doctrina, cui in virtute, atque humanitate percipienda,
 plurimum a pueritia ſtudii fuiſſet, & temporis. Quare
 cura, ut hic annus, qui ad laborem tuum acceſſit, idem
 ad ſalutem Aſiæ prorogatus eſſe videatur. quoniam in te
 retinendo fuit Aſia felicior, quam nos in deducendo; per-
 fice, ut lætitia provinciæ deſiderium noſtrum leniatur. Ete-
 nim ſi in promerendo, ut tibi tanti honores haberentur,
 quanti haud ſcio an nemini, fuiſti omnium diligentiffi-
 mus: multo majorem in his honoribus tuendis adhibere
 diligentiam debes. Et quidem de iſto genere honorum
 quid ſentirem, ſcripſi ad te ante. ſemper eos putavi, ſi
 vulgares eſſent, viles: ſi temporis cauſa conſtituerentur,
 leves: ſi vero (id quod ita factum eſt) meritis tuis tribue-
 rentur, exiſtimabam multam tibi in his honoribus tuendis
 operam eſſe ponendam. Quare quoniam in iſtis urbibus
 cum ſummo imperio, & poteſtate verſaris, in quibus tuas
 virtutes conſecratas, & in deorum numero collocatas vi-
 des: in omnibus rebus, quas ſtatues, quas decernes,
 quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de
 te judiciis, tantis honoribus debeas, cogitabis. Id au-
 tem erit ejuſmodi, ut conſulas omnibus, ut medeare in-
 commodis hominum, provideas ſaluti, ut te parentem Aſiæ
 & dici, & haberi velis. Atque huic tuæ voluntati, ac diligen-
 tiæ difficultatem magnam afferunt publicani. quibus ſi
 adverſamur; ordinem de nobis optime meritum, & per
 nos cum republica conjunctum, & a nobis, & a repu-
 blica dijungemus. ſi autem omnibus in rebus obſeque-
 mur; funditus eos perire patiemur, quorum non modo ſa-
 luti, ſed etiam commodis conſulere debemus. Hæc eſt
 una (ſi vere cogitare volumus) in toto imperio tuo diffi-
 cultas. Nam eſſe abſtinentem; continere omnes cupidi-
 tates, ſuos coërcere; juris æquabilem tenere rationem; fa-
 cilem te in rebus cognoscendis, in hominibus audiendis,
 ad-

admittendisque præbere; præclarum magis est, quam difficile. non est enim positum in labore aliquo, sed in quadam inductione animi, atque voluntate. Illa causa publicanorum quantam acerbiter afferat fociis, intelleximus ex civibus, qui nuper in portoriis Italiae tollendis, non tam de portorio, quam de nonnullis injuriis portitorum querebantur. Quare non ignoro, quid fociis accidat in ultimis terris, cum audierim in Italia querelas civium. Hic te ita versari, ut & publicanis satisfacias, (præsertim publicis male redemptis) & socios perire non finas, divinæ cujusdam virtutis esse videtur, id est, tuæ. Ac primum Græcis, id quod acerbissimum est, quod sunt vectigales, non ita acerbum videri debet, propterea quod sine imperio populi Romani, suis institutis, per se ipsi ita fuerunt. Nomen autem publicani aspernari non possunt, qui pendere ipsi vectigal sine publicano non potuerunt, quod iis æqualiter Sulla descripserat. Non esse autem leniores in exigendis vectigalibus Græcos, quam nostros publicanos, hinc intelligi potest, quod Caunii nuper omnesque ex insulis, quæ erant ab Sulla Rhodiis attributæ, confugerunt ad senatum, nobis ut potius vectigal, quam Rhodiis penderent. Quare nomen publicani neque ii debent horrere, qui semper vectigales fuerunt; neque ii aspernari, qui per se pendere vectigal non potuerunt; neque ii recusare, qui postulaverunt. Simul & illud Asia cogitet, nullam a se neque belli externi, neque discordiarum domesticarum calamitatem abfuturam fuisse, si hoc imperio non teneretur. id autem imperium cum retineri sine vectigalibus nullo modo possit, æquo animo parte aliqua suorum fructuum, pacem sibi sempiternam redimat, atque otium. Quod si 12 genus ipsum, & nomen publicani non iniquo animo sustinebunt: poterunt iis, consilio & prudentia tua, reliqua videri mitiora. Possunt in pactionibus faciendis non legem spectare censoriam, sed potius commoditatem conficiendi negotii, & liberationem molestiæ. Potes etiam tu id facere, quod & fecisti egregie, & facis, ut commemores,
 quan-

p. quanta sit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini
²⁹⁷ debeamus, ut remoto imperio, ac vi potestatis, & fascium,
^{a.} publicanos cum Græcis gratia atque auctoritate jungas. Sed & ab iis, de quibus optime tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas; ut facilitate sua, nos eam necessitudinem, quæ est nobis cum publicanis, obtinere, & conservare patiantur. Sed quid ego te hæc hortor, quæ tu non modo facere potes tua sponte sine cujusquam præceptis, sed etiam magna jam ex parte perfecisti? non enim desistunt nobis agere quotidie gratias honestissimæ, & maximæ societates: quod quidem mihi idcirco jucundius est, quod idem faciunt Græci. Difficile est autem, ea, quæ commodis, utilitate, & prope natura diversa sunt, voluntate conjungere. At ea quidem, quæ supra scripta sunt, non ut te instituerem, scripsi (neque enim prudentia tua cujusquam præcepta desiderat) sed me in scribendo commemoratio tuæ virtutis delectavit: quamquam in his litteris longior fui, quam aut vellem, aut quam me putavi fore. ¹³ Unum est, quod tibi ego præcipere non desinam, neque te patiar (quantum in me erit) cum exceptione laudari. omnes enim, qui istinc veniunt, ita de tua virtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis summis laudibus excipiant unam iracundiam. quod vitium, cum in hac privata, quotidianaque vita levis esse animi, atque infirmi videtur: tum vero nihil est tam deforme, quam ad summum imperium etiam acerbitatem naturæ adjungere. Quare illud non suscipiam, ut, quæ de iracundia dici solent a doctissimis hominibus, ea tibi nunc exponam, cum ^{b.} & nimis longus esse nolim, & ex multorum scriptis ea facile possis cognoscere. illud, quod est epistolæ proprium, ut is, ad quem scribitur, de iis rebus, quas ignorat, certior fiat, prætermittendum esse non puto. Sic ad nos omnes fere deferunt, nihil, cum absit iracundia, te fieri posse jucundius. sed cum te alicujus improbitas, perversitasque commoverit, sic te animo incitari, ut ab omnibus tua defideretur humanitas. Quare quoniam in eam rationem vi-
 ræ

tæ nos non tam cupiditas quædam gloriæ, quam res ipsa, ac fortuna deduxit, ut sempiternus sermo hominum de nobis futurus sit; caveamus, quantum efficere & consequi possumus, ut ne quod in nobis insigne vitium fuisse dicatur. Neque ego nunc hoc contendo, quod fortasse cum in omni natura, tum jam in nostra ætate difficile est, mutare animum, & si quid est penitus insitum moribus, id subito evellere: sed te illud admoneo, ut, si hoc plene vitare non potes, quod ante occupatur animus ab iracundia, quam providere ratio potuit, ne occuparetur: ut te ante compares, quotidieque meditare, resistendum esse iracundiæ; cumque ea maxime animum moveat, tum tibi esse diligentissime linguam continendam: quæ quidem mihi virtus non interdum minor videtur, quam omnino non irasci. Nam illud non solum est gravitatis, sed nonnumquam etiam lenitudinis: moderari vero & animo, & orationi, cum sis iratus, aut etiam tacere, & tenere in sua potestate motum animi, & dolorem, etsi non est perfectæ sapientiæ, tamen est non mediocris ingenii. Atque in hoc genere multo te esse jam commodiorem, mitioremque nuntiant. Nullæ tuæ vehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullæ contumeliæ perferuntur: quæ cum abhorrent a literis, ab humanitate, tum vero contraria sunt imperio, ac dignitati. nam si implacabiles iracundiæ sint: summa est acerbitas. sin autem exorabiles, summa levitas: quæ tamen (ut in malis) acerbitati anteponenda est. Sed quoniam ¹⁴ primus annus habuit de hac reprehensione plurimum sermonis, credo propterea, quod tibi hominum injuriæ, quod avaritiæ, quod insolentia, præter opinionem accidebat, & intolerabilis videbatur; secundus autem multo lenior, quod & consuetudo, & ratio, & (ut ego arbitror) meæ quoque litteræ te patientiorem, lenioremque fecerunt: tertius annus ita esse debet emendatus, ut ne minimam quidem rem quisquam possit ullam reprehendere. Ac jam hoc loco non hortatione, neque præceptis, sed precibus tecum fraternis ago; totum ut animum, curam, cogitationemque

P p p

ruam

tuam ponas in omnium laude undique colligenda. Quod si in mediocri statu sermonis, ac prædicationis nostræ res essent: nihil abs te eximium, nihil præter aliorum consuetudinem postularetur. nunc vero propter earum rerum, in quibus versati sumus, splendorem, & magnitudinem, nisi summam laudem ex ista provincia assequimur, vix videmur summam vituperationem posse vitare. Ea nostra ratio est, ut omnes boni cum faveant, tum etiam a nobis omnem diligentiam, virtutemque & postulent, & expectent: omnes autem improbi (quod cum iis bellum suscepimus sempiternum) vel minima re ad reprehendendum contenti esse videantur. Quare quoniam ejusmodi theatrum totius Asiæ virtutibus *g*) est datum, celebritate refertissimum, magnitudine amplissimum, judicio eruditissimum, natura autem ita resonans, ut usque Romam significationes, vocesque referantur: contende, quæso, atque elabora, non modo ut his rebus dignus fuisset, sed etiam ut illa omnia tuis artibus superasse videare. Et quoniam mihi casus urbanam in magistratibus administrationem reipublicæ, tibi provinciam dedit; etsi *h*) mea pars nemini cedit, fac, ut tua ceteros vincat. Simul & illud cogita, nos non de reliqua, & sperata gloria jam laborare, sed de parta dimicare. quæ quidem non tam expetenda nobis fuit, quam tuenda est. Ac si mihi quidquam esset abs te separatum, nihil amplius desiderarem hoc statu, qui mihi jam partus est. nunc vero res sic sese habet, ut, nisi omnia tua facta, atque dicta nostris rebus istinc respondeant, ego me meis tantis laboribus, tantisque periculis, quorum tu omnium particeps fuisti, nihil consecutum putem. Quod si ut amplissimum nomen consequeremur, unus præter ceteros adjuvisti: certe idem, ut id retineamus, præter ceteros elaborabis. Non est tibi his solis utendum existimationibus, ac judiciis, qui nunc sunt, hominum; sed iis etiam, qui futuri

g) Manut. & Lamb. malebant: *theatrum tuis v.* alius: *th. tuis v. e. datum, totius Asiæ cæl.* *h*) et deleri volunt Malasp. & Faërnus.

turi sint g): quamquam illorum erit verius iudicium, ob-
 trectatione, & malivolentia liberatum. Denique illud etiam
 debes cogitare, non te tibi soli gloriam quærere: quod si
 esset; tamen non negligeres, præsertim cum amplissimis
 monumentis consecrare voluisses memoriam nominis tui:
 sed ea tibi est communicanda mecum, prodenda liberis
 nostris. In qua cavendum est, ne, si negligentior fueris,
 non solum tibi parum consuluisse, sed etiam tuis invidisse
 videaris. Atque hæc non eo dicuntur, ut te oratio mea ¹⁶
 dormientem excitasse, sed potius ut currentem incitasse
 videatur. Facies enim perpetuo, quæ fecisti, ut omnes
 æquitatem tuam, temperantiam, severitatem, integri-
 tatemque laudent. Sed me quædam tenet, propter sin- ^{p.}
 gularem amorem, infinita in te aviditas gloriæ: quam ²⁹⁹
 quam illud existimo, cum jam tibi Asia, sicut unicu- ^{a.}
 que sua domus, nota esse debeat, cum ad tuam sum-
 mam prudentiam tantus usus accesserit, nihil esse, quod
 ad laudem attineat, quod non tu optime perspicias, & tibi
 non, sine cuiusquam hortatione, in mentem veniat quo-
 tidie. Sed ego, qui, cum tua lego, te audire, & qui,
 cum ad te scribo, tecum loqui videor: idcirco & tua lon-
 gissima quaque epistola maxime delector, & ipse in scri-
 bendo sæpe sum longior. Illud te ad extremum & oro,
 & hortor, ut, tamquam poëtæ boni, & actores industrii
 solent, sic tu in extrema parte, & conclusione muneris, ac
 negotii tui diligentissimus sis, ut hic tertius annus imperii
 tui, tamquam tertius actus, perfectissimus, atque ornatif-
 simus fuisse videatur. Id facillime facies, si me, (cui sem-
 per uni magis, quam universis, placere voluisti) tecum sem-
 per esse putabis, & omnibus iis rebus, quas dices, ac fa-
 cies, interesse. Reliquum est, ut te orem, ut valitudini
 tuæ, si me, & tuos omnes valere vis, diligentissime servias.

ARGUMENTVM. 2

*De Statiî liberti nimis apud Quintum gratiosi adventu,
 & hominum de eo sermonibus & querelis: de Græcis, quos
 commendaverat, aut quibus videbatur indulgere, excusatio:*

P p p 2

de

de litteris Quinti iniquis, duris, contrariis, de eisque tollendis consilium: L. Flavii, cui hereditas in Asia venerat, aliorumque commendatio: objurgationum suarum excusatio, ac tandem de rebus publicis commemoratio.

MARCVS Q. FRATRI, S.

STATIVS ad me venit a. d. viii kalend. Novembr. Sejus adventus, quod ita scripsisti, direptum iri te a tuis, dum is abesset, molestus mihi fuit. Quod autem expectationem tui, concursumque eum, qui erat futurus, si una tecum decederet, neque antea visus esset, fustulit; id mihi non incommode visum est accidisse. Exhaustus enim est fermo hominum, & multis emissæ jam ejusmodi voces, *ἀλλὰ αἰεὶ τινα φῶτα μέγαν.* quæ te absente confecta esse lætor. Quod autem idcirco a te missus est, mihi ut se purgaret, id necesse minime fuit. Primum enim numquam ille mihi fuit suspectus: neque ego, quæ ad te de illo scripsi, scripsi meo judicio, sed cum ratio, salusque omnium nostrum, qui ad rempublicam accedimus, non veritate solum, sed etiam fama niteretur, sermones ad te aliorum semper, non mea judicia perscripsi. qui quidem quam frequentes essent, & quam graves, adventu suo Statio ipse cognovit. Etenim intervenit nonnullorum querelis, quæ apud me de illo ipso habebantur: & sentire potuit, sermones iniquorum in suum potissimum nomen erumpere. Quod autem me maxime movere solebat, cum audiebam, illum plus apud te posse, quam gravitas illius ætatis, & imperii prudentia postulare (quam multos enim mecum egisse putas, ut se Statio commendarem? quam multa autem ipsum *ἀφελῶς* mecum in sermone ita protulisse?) id mihi non placuit: monui, suasi, deterrui. Quibus in rebus etiam si fidelitas summa est (quod prorsus credo, quoniam tu ita judicas) tamen species ipsa tam gratiosi liberti, aut servi, dignitatem habere nullam potest. Atque hoc sic habeto, (nihil enim nec temere dicere, nec astute reticere debeo) materiam omnem sermonum eorum, qui de te detrahere velint,

velint, Statum dedisse: & antea tantum intelligi potuisse, iratos tuæ severitati esse nonnullos: hoc manumisso, iratis, quod loquerentur, non defuisse. Nunc respondebo ad 2 eas epistolas, quas mihi reddidit L. Cæsius (cui, quoniam p. ita te velle intelligo, nullo loco deero) quarum altera est ³⁰⁰ a. de Blaudentio Zeuxide, quem scribis certissimum matricidam tibi a me intime commendari. Quæ de re, & de hoc genere toto, ne forte me in Græcos tam ambitiosum factum esse mirere, pauca cognosce. Ego cum Græcorum querelas nimium valere sentirem, propter hominum ingenia ad fallendum parata: quoscumque de te queri audivi, quacumque potui ratione placavi. Primum Dionysipolitas, qui erant inimicissimi mei, lenivi: quorum principem Hermippum non solum sermone meo, sed etiam familiaritate devinxi. Ego Apamensem Hephæstum, ego levissimum hominem, Megaristum Antandrium, ego Niciam Smyrnæum, ego nugas maximas omni mea comitate sum complexus, Nymphontem etiam Colophonium; quæ feci omnia, non quo me, aut ii homines, aut tota natio delectaret: pertæsum est levitatis, asertationis, animorum, non officiis, sed temporibus, fervientium. Sed, ut ad Zeuxim revertar: cum is de M. Cæcellii sermone secum habito, quæ tu scribis, ea ipsa loqueretur, obstiti ejus sermoni, & hominem in familiaritatem recepi. Tua autem quæ fuerit cupiditas tanta nescio, quod scribis cupiisse te, quoniam Smyrnæ duos Mysios insuisses in culeum, simile in superiore parte provinciæ edere exemplum severitatis tuæ: & idcirco Zeuxim elicere omni ratione voluisse: quem adductum in iudicium fortasse dimitti non oportuerit; conquiri vero, & elici blanditiis (ut tu scribis) ad iudicium, necesse non fuit; eum præsertim hominem, quem ego & ex suis civibus, & ex multis aliis quotidie magis cognosco nobiliorem esse prope, quam civitatem suam. At enim Græcis solis indulgeo. Quid? L. Cæcilium nonne omnib. ratione placavi? quem hominem? qua ira? quo spiritu? quem denique, præter Tuscenium, cujus causa sanari non

potest, non mitigavi? Ecce supra caput homo levis, ac sordidus, sed tamen equestri censu, Catienus: etiam is lenietur. cujus tu in patrem quod fuisti asperior, non reprehendo: certo enim scio te fecisse cum causa. sed quid opus fuit ejusmodi litteris, quas ad ipsum misisti? illum crucem sibi ipsum constituere, ex qua tu eum ante detra-xisses: te curaturum, fumo ut combureretur, plaudente tota provincia. Quid vero ad C. Fabium, nescio quem? (nam eam quoque epistolam T. Catienus circumgestat) renuntiare tibi, Licinium plagiarium cum suo pullo milvino tributa exigere? Deinde rogas Fabium, ut & patrem, & filium vivos comburat, si possit: sin minus, ad te mittat, uti judicio comburantur. Hæ litteræ abs te per jocum mis-sæ ad C. Fabium, si modo sunt tuæ, cum leguntur, invidio-sam atrocitatem verborum habent. Ac, si omnium mea-rum litterarum præcepta repetes; intelliges, nihil esse a me, nisi orationis acerbitatem, & iracundiam, & si forte, raro litterarum missarum indiligentiam reprehensam. Quibus quidem in rebus si apud te plus auctoritas mea, quam tua sive natura paullo acrior, sive quædam dulcedo iracundiæ, sive dicendi sal, facetiæque valuissent, nihil sane esset, quod nos pœniteret. Et mediocri me dolore putas affici, cum audiam, qua sit existimatione Virgilius, qua tuus vicinus Cn. Octavius? Nam si te interioribus vicinis tuis, Ciliciensi, & Syriaco anteponis, valde magnum facis. Atque is dolor est, quod cum ii, quos nominavi, te innocentia non vin-p. cant, vincunt tamen artificio benivolentiæ colligendæ, qui
³⁰¹
^{a.} neque Cyrum Xenophontis, neque Agefilaum noverint: quorum regum summo in imperio nemo unquam verbum ullum asperius audivit. Sed hæc a principio tibi præcipi-3 ens, quantum profecerim, non ignoro. Nunc tamen de-cedens (id quod mihi jam facere videris) relinque, quæso, quam jucundissimam memoriam tui. Successorem habes perblandum: cetera valde illius adventu tua requirentur. In litteris mittendis (ut sæpe ad te scripsi) nimium te ex-orabilem præbuiisti. tolle omnes, si potes, iniquas, tolle
inusi-

inuitatas, tolle contrarias. Staius mihi narravit, scriptas ad te solere afferri, ab se legi: & si iniquæ sint, fieri te certiozem. antequam vero ipse ad te venisset, nullum delectum litterarum fuisse: ex eo esse volumina selectarum epistolarum, quæ reprehendi solerent. Hoc de genere nihil te nunc quidem moneo: fero est enim, ac scire potes, multa, me varie, diligenterque monuisse. Illud tamen, quod Theopompo mandavi, cum essem admonitus ab ipso, vide per homines amantes tui, quod est facile, ut hæc genera tollantur epistolarum, primum iniquarum: deinde contrariarum: tum absurde, & inuitate scriptarum: postremo in aliquem contumeliosarum. Atque ego hæc tam esse, quam audio, non puto: & si sunt occupationibus tuis minus animadversa, nunc perspice, & purga. Legi epistolam, quam ipse scripsisse Sulla nomenclator dictus est, non probandam: legi nonnullas iracundas. sed tempore ipso de epistolis. Nam cum hanc paginam tenerem, L. Flavius, prætor designatus, ad me venit, homo mihi valde familiaris. Is mihi, te ad procuratores suos litteras misisse: quæ mihi visæ sunt iniquissimæ: ne quid de bonis, quæ L. Octavii Nasonis fuissent, cui L. Flavius heres est, deminuerent ante, quam C. Fundanio pecuniam solvissent. Itemque misisse ad Apollonidenses, nec de bonis, quæ Octavii fuissent, deminui paterentur, priusquam Fundanio debitum solutum esset. Hæc mihi verisimilia non videntur. sunt enim a prudentia tua remotissima. Ne deminuat heres? Quid si infirmitur? Quid si omnino non debetur? Quid? prætor solet iudicare deberi? Quid? ego Fundanio non cupio? non amicus sum? non misericordia moveor? nemo magis: sed via juris ejusmodi est quibusdam in rebus, ut nihil sit loci gratiæ. Atque ita mihi dicebat Flavius scriptum in ea epistola, quam tuam esse dicebat, te aut quasi amicis tuis gratias acturum, aut quasi inimicis incommoda laturum. Quid multa? ferebat graviter, id vehementer mecum querebatur, orabatque, ut ad te quam diligentissime scriberem: quod facio, & te prorsus vehementer etiam

atque etiam rogo, ut & procuratoribus Flavii remittas de diminuendo, & de Apollonidiensibus, nequid perscribas, quod contra Flavium sit: amplius, & Flavii causa, & scilicet Pompeji, facias omnia. Nolo mediufidius ex tua injuria in illum, tibi liberalem me videri. sed & te oro, ut tu ipse auctoritatem, & monumentum aliquod decreti, aut litterarum tuarum relinquant, quod sit ad Flavii rem, & ad causam accommodatum. Fert enim graviter homo & mei observantissimus, & sui juris, dignitatisque retinens, se apud te neque amicitia, neque jure valuisse: & ut opinor, Flavii aliquando rem & Pompejus, & Cæsar tibi commendarunt: & ipse ad te scripserat Flavius, & ego certe. Quare si ulla res est, quam tibi me faciendam petente putes, hæc ea sit. Si me amas, cura, elabora, perfice, ut Flavius & tibi, & mihi quam maximas gratias agat. hoc te ita rogo, ut majore studio rogare non possim. Quod ad me de Hermia scribis, mihi mehercule valde molestum fuit. Litteras ad te parum fraterne scripseram: quas oratione Diodoti, Luculli liberti, commotus, de pactione statim quod audieram, iracundius scripseram, & revocare cupiebam. huic tu epistolæ non fraterne scriptæ, fraterne debes ignoscere. De Censorino, Antonio, Cassio, Scævola, te ab iis diligi (ut scribis) vehementer gaudeo. cetera fuerunt in eadem epistola graviora, quam vellem, ὀρθάν τὰν ναῦν, & ἀπαξ θανέιν. majora ista erunt. Meæ objurgationes fuerunt amoris plenissimæ, quæ sunt nonnullæ, sed tamen mediocres, & parvæ potius. Ego te numquam ulla in re dignum minima reprehensione putassem, cum te sanctissime gereres, nisi inimicos multos haberemus. Quæ ad te aliqua admonitione, aut objurgatione scripsi, scripsi propter diligentiam cautionis meæ, in qua & maneo, & manebo, & idem ut facias, non desistam rogare. Attalus Iphemenus mecum egit, ut se ne impedires, quo minus, quod ad Q. Publiceni statuum decretum est, erogaretur: quod ego te & rogo, & admoneo, ne talis viri, tamque nostri necessarii, honorem minui

minui per te, aut impediri velis. Præterea Æsopi tragædi, nostri familiaris, Licinius servus, tibi notus, aufugit. Is Athenis quod Patronem Epicureum pro libero fuit. inde in Asiam venit. Postea Plato quidam Sardinianus, Epicureus, qui Athenis solet esse multum, & qui tum Athenis fuerat, cum Licinius eo venisset, cum eum fugitivum postea esse ex Æsopi litteris cognosset, hominem comprehendit, & in custodiam Ephesi tradidit: sed in publicam, vel in pistrinum, non satis ex litteris ejus intelligere potuimus. Tu, quoquo modo, quoniam Ephesi est, hominem investiges velim, summaque diligentia vel tecum deducas. Noli spectare, quanti homo sit: parvi enim pretii est, qui jam nihili sit: sed tanto dolore Æsopus est affectus propter servi scelus, & audaciam, ut nihil ei gratius facere possis, quam si illum per te recuperarit. Nunc ea cognosce, quæ maxime exoptas. Rempublicam funditus amisimus: adeo ut Cato, adolescens nullius consilii, sed tamen civis Romanus, & Cato, vix vivus effugeret; quod, cum Gabinium de ambitu vellet postulare, neque prætores diebus aliquot adiri possent, vel potestatem sui facerent; in concionem adscendit, & Pompejum privatus dictatorem appellavit. propius nihil est factum, quam ut occideretur. Ex hoc, qui sit status totius reipublicæ, videre potes. Nostræ tamen causæ non videntur homines defuturi. mirandum in modum profitentur, offerunt se, pollicentur: & quidem cum spe sum maxima, tum majore etiam animo. spero superiores fore nos: confido animo, ut in hac republica ne casum quidem ullum pertimescam: sed tamen res sic se habet. Si diem nobis Clodius dixerit: tota Italia concurret, ut multiplicata gloria discedamus. sin autem vi agere conabitur: spero fore, studiis non solum amicorum, sed etiam alienorum, ut vi resistamus. Omnes & se, & suos liberos, amicos, clientes, libertos, servos, pecunias denique suas pollicentur. Nostra antiqua manus bonorum ardet studio nostri, atque amore. Siqui p. antea aut alieniores fuerant, aut languidiores, nunc ho-³⁰³_{a.}

rum regum odio se cum bonis conjungunt. Pompejus omnia pollicetur, & Cæsar: quibus ego ita credo, ut nihil de mea comparatione deminuum. Tribuni plebis designati sunt nobis amici. Consules se optime ostendunt. Prætores habemus amicissimos, & acerrimos cives, Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum; bonos etiam alios: sed hos singulares. Quare magnum fac animum habeas, & spem bonam. De singulis tamen rebus, quæ quotidie gerantur, faciam te crebro certiozem.

3

ARGVMENTVM.

De pueris sine epistola missis se excusat, & de exilii miseria & calamitate graviter conqueritur.

MARCVS Q. FRATRI, S.

MI frater, mi frater, mi frater, tunc id veritus es, ne ego iracundia aliqua adductus pueros ad te sine literis miserim? aut etiam ne te videre voluerim ⁱ⁾? Ego tibi irascerer? tibi ego possem irasci? scilicet: tu enim me afflixisti: tui me inimici, tua me invidia, ac non ego te misere perdidit. Meus ille laudatus consulatus, mihi te, liberos, patriam, fortunas; tibi velim nequid eripuerit, præter unum me. Sed certe a te mihi omnia semper honesta, & jucunda ceciderunt; a me tibi luctus meæ calamitatis, metus tuæ, desiderium, mæror, solitudo. Ego te videre noluerim? Immo vero me a te videri nolui. Non enim vidisses fratrem tuum: non eum, quem reliqueras: non eum, quem noras: non eum, quem flens flentem, prosequentem proficiscens dimiseras: ne vestigium quidem ejus, nec simulachrum; sed quandam effigiem spirantis mortui. Atque utinam me mortuum prius vidisses, aut audisses! Utinam te non solum vitæ, sed etiam dignitatis ^{b.} meæ superstitem reliquisses! Sed testor omnes deos, me hac una voce a morte esse revocatum, quod omnes in mea vita partem aliquam tuæ vitæ repositam esse dicebant. Quare peccavi, scelerateque feci. nam si cecidisses, mors ipsa meam pietatem, amoremque in te facile defenderet. nunc commissi, ut vivo me careres, vivo me aliis indigeres: mea

VOX

ⁱ⁾ noluerim repositum est in ed. Hagensi, & sic erat in Cod. Vrsini.

vox in domesticis periculis potissimum occideret, quæ sæpe alienissimis præsidio fuisset. Nam quod ad te pueri sine litteris venerunt, quoniam vides non fuisse iracundiæ causa *k*), certe pigritia fuit, & quædam infinita vis lacrimarum, & dolorum. Hæc ipsa me quo fletu putas scripsisse? eodem, quo te legere certo scio. An ego possum aut non cogitare aliquando de te, aut umquam sine lacrimis cogitare? Cum enim te desidero, fratrem solum desidero? Ego vero suavitate prope fratrem, prope æqualem *l*), obsequio filium, consilio parentem. Quid mihi sine te umquam, aut tibi sine me jucundum fuit? Quid, quod eodem tempore desidero filiam? qua pietate, qua modestia, quo ingenio? effigiem oris, sermonis, animi mei? Quid filium venustissimum, mihi que dulcissimum? quem ego ferus, ac ferreus e complexu dimisi meo, sapientiorum puerum quam vellem. sentiebat enim miser jam, quid ageretur. Quid vero tuum filium? quid imaginem meam *m*), quam meus Cicero & amabat, ut fratrem, & jam, ut majorem fratrem, verebatur? Quid quod mulierem miserrimam, fidelissimam conjugem, me prosequi non sum passus, ut esset quæ reliquias communis calamitatis, communes liberos tueretur? Sed tamen, quoquo modo potui, scripsi, & dedi litteras ad te Philogono, liberto tuo, quas credo tibi postea redditas esse: in quibus idem te hortor, & rogo, quod pueri tibi verbis meis nuntiarunt, ut Romam protinus ^{p.}304 _{a.} pergas, & properes. Primum enim te præsidio esse volui, si qui essent inimici, quorum crudelitas nondum esset nostra calamitate satiata. Deinde congressus nostri lamentationem pertimui: digressum vero non tulissem: atque etiam id ipsum, quod tu scribis, metuebam, ne a me distrahi non posses. His de causis hoc maximum malum, quod te non vidi, quo nihil amantissimis, & conjunctissimis fratribus acerbius, ac miserius videtur accidere potuisse; minus acerbum, minus miserum fuit, quam fuisset cum-

con-

k) vet. ed. *causam*. Gruterus malebat *causa* induci.

l) Manutius censebat: *suauiate prope æqualem*.

m) idem cum Lamb. malebat. *tuam*.

congressio, tum vero digressio nostra. Nunc, si potes, id quod ego, qui fortis tibi semper videbar, non possum; erige te, & confirma, siqua subeunda dimicatio erit. Spero, siquid mea spes habet auctoritatis, tibi & integritatem tuam, & amorem in te civitatis, & aliquid etiam misericordiam nostri, praesidii laturam. sin eris ab isto periculo vacuus: ages scilicet, si quid agi posse de nobis putabis. de quo scribunt ad me quidem multi multa, & se sperare demonstrant: sed ego, quid sperem, non dispicio, cum inimici plurimum valeant, amici partim deseruerint me, partim etiam prodiderint: qui in meo reditu fortasse reprehensionem sui sceleris pertimescant. Sed ista qualia sint, tu velim perspicias, mihi que declares. Ego tamen, quamdiu tibi opus erit, siquid periculi subeundum videbis, vivam. diutius in hac vita esse non possum. Neque enim tantum virium habet ulla aut prudentia, aut doctrina, ut tantum dolorem possit sustinere. Scio fuisse & honestius moriendi tempus, & utilius: sed non hoc solum: multa alia praetermisi: quae si queri velim praeterita; nihil b. agam, nisi ut augeam dolorem tuum, indicem stultitiam meam. Illud quidem nec faciendum est, nec fieri potest, me diutius, quam aut tuum tempus, aut firma spes postulabit, in tam misera, tamque turpi vita commorari: ut, qui modo fratre fuerim, liberis, conjuge, copiis, genere ipso pecuniae beatissimus; dignitate, auctoritate, existimatione, gratia non inferior, quam qui unquam fuerunt amplissimi: is nunc in hac tam afflicta, perditaque fortuna, neque me, neque meos lugere diutius possim. Quare quid ad me scripsisti de permutatione? quasi vero nunc me non tuae facultates sustineant. qua in re ipsa video miser, & sentio, quid sceleris admitterim, cum de visceribus tuis, & filii tui, satisfactorus sis, quibus debes: ego acceptam ex aulario pecuniam tuo nomine frustra dissiparim. Sed tamen & M. Antonio, quantum tu scripseras, & Caepioni tantumdem solutum est: mihi ad id, quod cogito, hoc, quod habeo, satis est. sive enim restitui-mur, sive desperamur, nihil amplius opus est. Tu si forte quid erit molestiae, te ad Crassum, & ad Calidium conferas, cenfeo.

cenfeo. Quantum Hortensio credendum sit, nescio. me summa simulatione amoris, summaque assiduitate quotidiana sceleratissime, insidiosissimeque tractavit, adjuncto quoque Arrio: quorum ego consiliis, promissis, praeceptis destitutus, in hanc calamitatem incidi. Sed haec occultabis, ne quid obsint. Illud caveto: & eo puto per Pomponium fovendum tibi esse ipsum Hortensium, ne ille versus, qui in te erat collatus, cum aedilitatem petebas, de lege Aurelia, falso testimonio confirmetur. Nihil enim tam timeo, quam ne, cum intelligant homines, quantum misericordiae nobis tuae preces, & tua salus allatura sit, oppugnent te vehementius. Messalam tui studiosum esse arbitror: Pompejum etiam simulatorem puto. Sed haec utinam non experiare! quod precarer deos, nisi meas preces audire desissent. Verumtamen precor, ut his infinitis nostris malis contenti sint: in quibus non modo tamen nullius inest peccati infamia; sed omnis dolor est, quod optime factis poena est maxima constituta. Filiam meam, & tuam, Ciceronemque nostrum, quid ego, mi frater, tibi commendem? quin illud mæreo, quod tibi non minorem dolorem illorum orbitas affert, quam mihi. Sed, te incolumi, orbi non erunt. Reliqua, ita mihi salus aliqua detur, potestasque in patria moriendi, ut me lacrimae non sinunt scribere. Etiam Terentiam velim tueare, mihi que de omnibus rebus rescribas. Sis fortis, quoad rei natura patiatur. Idibus Juniis, Thessalonicae.

ARGUMENTVM.

De perfidia, timore & invidia amicorum conqueritur, & quid sit sperandum de reditu, vere ad se perscribi cupit.

MARCVS Q. FRATRI, S.

AMABO te, mi frater, ne, si uno meo facto *n*) & tu, & omnes mei corruistis, improbitati, & sceleri meo potius, quam imprudentiae, miseriaeque assignes. nullum est meum peccatum, nisi quod iis credidi, a quibus nefas putaram esse me decipi, aut etiam quibus ne id expedire quidem arbi-

n) vett. edd. Pal. 1. 4. fato.

arbitrabar. intimus, proximus, familiarissimus quisque aut sibi pertimuit, aut mihi invidit. ita mihi nihil misero præter fidem amicorum, cautum meum consilium fuit *o*). Quod si te faris innocentia tua, & misericordia hominum vindicat hoc tempore a molestia: perspicias profecto, equænam nobis spes salutis relinquatur. Nam me Pomponius, & Sextius, & Piso noster adhuc Thessalonicæ retinuerunt, cum longius discedere, propter nescio quos motus, vetarent. verum ego magis exitum, illorum litteris, quam spe certa expectabam.

b. Nam quid sperem, potentissimo inimico, dominatione obtrektorum, infidelibus amicis, pluribus invidis? De novis autem tribunis plebis est ille quidem in me officiosissimus Sextius, &, spero, Curtius *p*), Milo, Fadius, Gratidius; sed valde adversante Clodio: qui etiam privatus eadem manu poterit conciones concitare: deinde etiam intercessor parabitur. Hæc mihi proficiscenti non proponebantur: sed sæpe triduo summa cum gloria dicebar esse rediturus. Quid tu igitur? inquires. quid? multa convenerunt, quæ mentem exturbarent meam: subita defectio Pompeji, alienatio consulum, etiam prætorum timor, publicanorum arma. lacrimæ meorum me ad mortem ire prohibuerunt: quod certe & ad honestatem, & ad effugiendos intolerabiles dolores fuit aptissimum. Sed de hoc scripsi ad te in ea epistola, quam Phaëthonti dedi. Nunc tu, quoniam in tantum luctum, & laborem detrusus es, quantum nemo umquam: si relevare potes communem casum misericordia hominum; scilicet incredibile quiddam assequeris. sin plane occidimus: (me miserum) ego omnibus meis exitio fuero, quibus ante dedecori non eram. Sed tu, ut ante ad te scripsi, perspice rem, & pertenta: & ad me, ut tempora nostra, non ut amor tuus fert, vere perscribe. Ego vitam, quoad putabo tua interesse, aut ad spem servandam esse, retinebo. Tu nobis amicissimum Sextium cognosces: credo tua causa, vel Lenullum, qui erit consul. quamquam sunt facta verbis difficiliora.

o) Malasp. volebat: *defuit*.

p) Pighius et Grut. *Curius*.

ra. Tu & quid opus sit, & quid sit, videbis omnino. Si tuam solitudinem, communemque calamitatem nemo despexerit: aut per te confici aliquid, aut nullo modo poterit. ^{p.} ³⁰⁶ ^{a.} fin te quoque inimici vexare cœperint, ne cessaris. non enim gladiis mecum, sed litibus agetur. Verum hæc absint velim. Te oro, ut ad me de omnibus rebus scribas, & in me animi potius, aut consilii putes minus esse, quam antea; amoris vero, & officii non minus.



M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

AD
QVINTVM FRATREM,
LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

Commemorat quid in Senatu sit actum, referente primum Lupo de lege C. Caesaris, qua agrum Campanum plebi Romana dividi tulerat, deinde Racilio de judiciis, utrum ante, an vero post ædilitia comitia habenda sint.

MARCVS Q. FRATRI, S.

EPISTOLAM, quam legisti, mane dederam. sed fecit humaniter Licinius, quod ad me, misso senatu, vesperi venit, ut, siquid esset actum, ad te, (si mihi videretur) perscriberem. Senatus fuit frequentior, quam putabamus esse posse mense Decembri sub dies festos. Consulares nos fuimus, & duo consules designati P. Servilius, M. Lucullus: Lepidus, Volcatius, Glabrio prætores. sane frequentes fuimus: omnino ad ducentos. Commorat expectationem Lupo. egit causam agri Campani sane accurate. auditus est magno silentio. materiam rei non ignoras. nihil ex nostris actionibus prætermisit. Fuerunt nonnulli aculei in C. Casarem, contumeliæ in Gellium; expostulationes cum absente Pompejo. Causa fero perorata, sententias se rogaturum

turum negavit, ne quod onus simultatis nobis imponeret. Ex superiorum temporum conviciis, & ex præfenti silentio, quid senatus sentiret, se intelligere dixit. Milo cœpit dimittere. Tum Marcellinus, Noli, inquit, ex taciturnitate nostra, Lupe, quid aut probemus hoc tempore, aut impro-
b. bemus, judicare. Ego, quod ad me attinet, idemque arbitror ceteros, idcirco taceo, quod non existimo, cum Pompejus absit, causam agri Campani agi convenire. Tum ille, se senatum negavit tenere. Racilius surrexit, & de judiciis referre cœpit. Marcellinum quidem primum rogavit. Is cum graviter de Clodianis incendiis, trucidationibus, lapidationibus questus esset; sententiam dixit, ut ipse iudices per prætorem urbanum sortiretur *q*); iudicium sortitione facta, comitia haberentur: qui iudicia impedivisset, eum contra rempublicam esse facturum. Approbata valde sententia, C. Cato contra dixit, & Cassius, maxima acclamatione senatus, cum comitia iudiciis anteferreret. Philippus asensis Lentulo. Postea Racilius de privatis me primum sententiam rogavit. Multa feci verba de toto furore, latrocinioque P. Clodii: eum, tamquam reum, accusavi multis, & secundis admurmurationibus cuncti senatus. Orationem meam collaudavit satis multis verbis, non mehercule indiferte Severus Antistius: isque iudiciorum causam suscepit, antiquissimamque se habiturum dixit. Ibat in eam sententiam. Tum Clodius rogatus, diem dicendo eximere cœpit. furebat, a Racilio se contumaciter, urbaneque vexarum. Deinde ejus operæ repente a Græcostasi, & gradibus clamorem satis magnum sustulerunt, opinor in Q. Sextilium, & amicos Milonis incitata. Eo metu injecto repente magna querimonia omnium discessimus. Habes acta unius diei. reliqua, ut arbitror, in mensem Januarium rejicientur. De
 p. tribunis plebis longe optimum Racilium habemus. videtur
 307 etiam Antistius amicus nobis fore. nam Plancius, totus no-
 a. ster est. Fac, si me amas, ut considerate, diligenterque naviges de mense Decembri.

A R G V-

q) Manut. & Lamb. malebant: ut ipse iudices Prætor urbanus sort.

Respondet de Lentuli & Sexti nominibus exigendis & Pomponianis inde dissolvendis, aliisque rebus domesticis: & de rege Alexandrino reducendo quid decretum & actum sit, & quale totum negotium sit, breviter commemorat.

MARCUS Q. FRATRI, S.

NON occupatione, qua eram sane impeditus, sed parvula lippitudine adductus sum, ut dictarem hanc epistolam: & non, ut ad te soleo, ipse scriberem. Et primum me tibi excuso in eo ipso, in quo te accuso. me enim adhuc nemo rogavit, num quid in Sardiniam vellem: te puto sæpe habere, etsi non semper *q)*, qui, num quid Romam velis, quærant. Quod ad me de Lentuli, & Sexti nomine scripsisti, locurus sum cum Cincio. quoquo modo res se habet, non est facillima, sed habet profecto quiddam Sardinia appositum ad recordationem præteritæ memoriæ. Nam, ut ille Gracchus augur, posteaquam in istam provinciam venit, recordatus est, quid sibi, in campo Martio comitia consulum habenti, contra auspicia accidisset: sic tu mihi videris in Sardinia de forma Minuciana, & de nominibus Pomponianis in otio recogitasse. Sed ego adhuc emi nihil. Culleonis auctio facta est. Tusculano emptor nemo fuit. si conditio valde bona fuerit, fortasse non omittam. De ædificatione tua Cyrum urgere non cesso. spero eum in officio fore. sed omnia sunt tardiora, propter furiosæ adilitatis expectationem. Nam comitia sine mora futura videntur. edicta sunt a. d. XI kal. Febr. Te tamen sollicitum esse nolo. omne genus a nobis cautionis adhibebitur. De rege Alexandrino factum est senatus consultum, cum multitudine eum reduci, periculosum reipublicæ videri. Reliqua cum esset in senatu contentio, Lentulusne, an Pompejus reduceret; obtinere causam Lentulus videbatur. In ea re nos & officio erga Lentulum mirifice, & voluntati Pompeji præclare satisfacimus. sed per obtrectatores Lentuli res calumnia extracta est. Consecuti

q) e. n. semper, aberant. Codd. Bessar. Pall. trib. Balliol. &c. dele- vit Manut.

secuti sunt dies comitiales, per quos senatus haberi non poterat. Quid futurum sit latrocinio tribunorum, non divino: sed tamen suspicor, per vim rogationem Caninium perlaturum. In ea re Pompejus quid velit, non dispicio. Familiars ejus quid cupiant, omnes vident. Creditores vero regis, aperte pecunias suppeditant contra Lentulum. Sine dubio res a Lentulo remota viderur esse, cum magno meo dolore: quamquam multa fecit, quare, si fas esset, jure ei succensere possemus. Tu, si ita expedit *r*), velim quam primum bona, & certa tempestate conscendas, ad meque venias. innumerabiles enim res sunt, in quibus te quotidie in omni genere desiderem. Tui, nostrique valent. XIII kal. Febr.

3

ARGVMENTVM.

Quid in Senatu sit actum, imprimisque quæ in judicio de Milone, quem Clodius de vi accusaverat ad populum, acciderint, commemorat, & quæ sit expectatio ejusdem judicii in Quirinalia a Clodio dilati. De Sextio de ambitu a Cn. Nerio, & de vi a M. Tullio postulato: de Scto, quo centuriati & decuriati discedere jubebantur: de Bestia ambitus reo a se defenso; & alia domestica.

MARCVS Q. FRATRI, S.

SCRIPSI ad te antea superiora: nunc cognosce, postea quæ sint acta. A kal. Febr. legationes in idus Febr. rejiciebantur. eo die res confecta non est. a. d. IIII non. Febr. Milo affuit. ei Pompejus advocatus venit. Dixit Marcellus, a me rogatus. honeste discessimus. producta dies est in IIII id. Febr. Interim rejectis legationibus in idus, referebatur de provinciis quæstorum, & de ornandis prætoribus. Sed res, multis querelis de republica interponendis, nulla transacta est. Cato legem promulgavit de imperio Lentuli abrogando. vestitum filius mutavit. A. d. IIII id. Febr. p. Milo affuit. dixit Pompejus, sive voluit. nam, ut surrexit, ³⁰⁸ _{a.} operæ Clodianæ clamorem fustulerunt: idque ei perpetua oratione contigit, non modo ut acclamatione, sed ut convicio, & maledictis impediretur. qui ut peroravit: nam in eo sane fortis fuit: non est deterritus: dixit omnia; atque interdum

r) Faëni liber alique: tu si ista expedisti.

dum etiam silentio, cum auctoritate peregerat s): sed ut peroravit, surrexit Clodius. ei tantus clamor a nostris (placuerat enim referre gratiam) ut neque mente, neque lingua, neque ore confisteret. Ea res acta est, cum H. VI vix Pompejus perorasset, usque ad H. VIII, cum omnia maledicta, versus etiam obscenissimi in Clodium, & Clodiam dicerentur. Ille furens, & exsanguis interrogabat suos in clamore ipso, quis esset, qui plebem fame necaret. respondebant operæ, Pompejus. Quis Alexandriam ire cuperet. Respondebant, Pompejus. Quem ire vellent. Respondebant, Crassum. Is aderat tum, Miloni animo non amico. H. fere IX, quasi signo dato, Clodiani nostros consputare cœperunt. Exarsit dolor. urgere illi, ut loco nos moverent. Factus est a nostris impetus, fuga operarum. Ejectus de rostris Clodius: ac nos quoque tum fugimus, ne quid in turba. Senatus vocatus in curiam: Pompejus domum. neque ego tamen in senatum, ne aut de tantis rebus tacerem, aut in Pompejo defendendo (nam is carpebatur a Bibulo, Curione, Favonio, Servilio filio) animos bonorum offenderem. res in posterum dilata est. Clodius in Quirinalia produxit diem. A. d. VI id. Febr. senatus ad Apollinis fuit, ut Pompejus adesset. Acta res est graviter a Pompejo. eo die nihil perfectum est. A. d. VII id. ad Apollinis senatus consultum factum est, EA, QUAE FACTA ESSENT A. D. VIII ID. CONTRA REMPUBLICAM ESSE FACTA. Eo die Cato est vehementer in Pompejum inVectus, & eum oratione perpetua, tamquam reum, accusavit. De me multa, me invito, cum mea summa laude, dixit. Cum illius in me perfidiam increparet, auditus est magno silentio malivolorum. Respondit ei vehementer Pompejus, Crassumque descripsit: dixitque aperte, se munitiorem ad custodiendam vitam suam fore, quam Africanus fuisset; quem C. Carbo interemisset. Itaque magnæ mihi res jam moveri videbantur. Nam Pompejus hæc intelligit, nobiscumque communicat, insidias vitæ suæ fieri: C. Catonem a Crasso sustentari: Clodio pecuniam

Q q q 2

niam

s) Danesius probante Manutio: *semper egerat*. Ursinus in MS. idem reperisse se dicit.

niam suppeditari: utrumque & ab eo, & a Curione, Bibulo, ceterisque suis obrectatoribus confirmari: vehementer esse providendum, ne opprimatur, concionario illo populo a se prope alienato, nobilitate inimica, non æquo senatu, juventute improba. Itaque se comparat, homines ex agris arcessit. Operas autem suas Clodius confirmat. manus ad Quirinalia paratur: in eo multo fumus superiores ipsius copii. Sed magna manus ex Piceno, & Gallia expectatur, ut etiam Catonis rogationibus de Milone, & Lentulo resistamus. A. d. III id. Sestius ab indice Cn. Nerio Pupinia, de ambitu est postularus: & eodem die a quodam M. Tullio de vi. is erat æger. domum (ut debuimus) ad eum statim venimus: eique nos totos tradidimus: idque fecimus præter hominum opinionem, qui nos ei jure succensere putabant; ut humanissimi, gratissimique & ipsi, & omnibus videremur: itaque faciemus. Sed idem Nerius index edidit ad allegatos, Cn. Lentulum Vacciam, & C. Cornelium. Eodem die

^{P.}
³⁰⁹
^{a.} senatus consultum factum est, VT SODALITATES, DECVRIA-
TIQVE DISCEDERENT: LEXQVE DE IIS FERRETVR, VT, QUI
NON DISCESSISSENT, EA POENA, QVAE EST DE VI, TE-
NERENTVR. A. d. III id. dixi pro Bestia de ambitu apud
prætorem Cn. Domitium, in foro medio, maximo conven-
tu: incidique in eum locum in dicendo, cum Sestius mul-
tis in templo Castoris vulneribus acceptis subsidio Bestiæ ser-
vatus esset. Hic προωκονομησαμένην quiddam εὐκαίως de
iis, quæ in Sestium apparabantur crimina: & eum ornavi-
veris laudibus, magno assensu omnium. res homini fuit ve-
hementer grata. Quæ tibi eo scribo, quod me de reti-
nenda Sestii gratia litteris sæpe monuisti. Prid. id. hæc
scripsi ante lucem. eo die apud Pomponium in ejus nuptiis
eram cenaturus. Cetera sunt in rebus nostris hujusmodi
(ut tu mihi fere diffidenti prædicabas) plena dignitatis, &
gratiæ: quæ quidem tua, mi frater, prudentia, patientia,
virtute, pietate, suavitate etiam, tibi, mihiqve sunt restitu-
ta. Domus tibi ad lucum Pisonis Liciniana conducta est.
sed, ut spero, paucis mensibus post kalend. Quint. in tuam
com-

commigrabis. Tuam in Carinis mundi habitatores Lamiae conduxerunt. A te post illam Olbientem epistolam nullas litteras accepi. Quid agas, & ut te oblectes, scire cupio; maximeque teipsum videre quamprimum. Cura, mi frater, ut valeas. & quamquam est hiems, tamen Sardiniam istam esse cogites. xv kalend. Mart.

ARGUMENTVM.

4

De Sestio absoluto & Vatino in iudicio Sestiano vexato, aliisque domesticis rebus certiolem facit.

MARCVS Q. FRATRI, S.

SESTIVS noster absolutus est a. d. ii id. Mart. & quod vehementer interfuit reipublicae, nullam videri in eiusmodi causa disensionem esse, omnibus sententiis absolutus est. Illud, quod tibi saepe curae esse intellexeram, ne cui iniquo relinqueremus vituperandi locum, qui nos ingratos esse diceret, nisi illius perversitatem quibusdam in rebus quam humanissime ferremus: scito hoc nos in eo iudicio consecutos esse, ut omnium gratissimi iudicaremur. Nam in defendendo moroso homine cumularissime satisfacimus, & (id quod ille maxime cupiebat) Vatinius, a quo palam oppugnabatur, arbitrato nostro concidimus, diis, hominibusque plaudentibus. Quin etiam Paullus noster cum testis productus esset in Sestium, confirmavit, se nomen Vatini delaturum, si Macer Licinius cunctaretur: & Macer a Sestii subselliis surrexit, ac se illi non defuturum affirmavit. Quid quæris? homo petulans, & audax, Vatinius valde perturbatus, debilitatusque discessit. Quintus tuus, puer optimus, eruditur egregie. hoc nunc magis animadverto, quod Tyrannio docet apud me. Domus utriusque nostrum aedificatur strenue. Redemptori tuo dimidium pecuniae curavi. Spero nos ante hiemem contubernales fore. De nostra Tullia, tui mehercule amantissima, spero cum Crassipede nos confecisse. Dies erant duo, qui post Latinas habentur religiosi; ceterum, qui confectum erat Latiar, erat exiturus.

Qq q 3

ARGV-

ARGVMENTVM.

5

De pecunia Pompejo in frumentaria causa decreta; de agro Campano quid in Senatu actum sit, & de M. Furio Flacco de collegiis ejecto.

MARCVS Q. FRATRI, S.

DEDERAM ad te litteras antea, quibus erat scriptum, Tulliam nostram Crassipedi prid. non. April. esse desponsatam: ceteraque de re publica privataque perscripseram. Postea sunt hæc acta. Non. Apr. senatus consulto Pompejo pecunia decreta in rem frumentariam ad H-S cccc. Sed eodem die vehementer actum de agro Campano clamore senatus prope concionali. acriorem causam inopia pecuniæ faciebat, & annonæ caritas. Non prætermittam, ne
 p. illud quidem, M. Furium Flaccum, equitem Romanum, hominem
 310 nequam, Capitolini, & Mercuriales de collegio e-
 a. cerunt, præsentem, ad pedes uniuscujusque jacentem.

6

ARGVMENTVM.

De rebus privatis imprimis sponsalibus & edificatione scribit: Consulis Lentuli Marcellini in impediendis legibus perniciosis egregium studium, & alia de re publica.

MARCVS Q. FRATRI, S.

A. D. VIII id. Apr. sponsalia Crassipedi præbui. Huic convivio puer optimus Quintus tuus, meusque, quod perleviter commotus fuerat, defuit: a. d. VI id. April. veni ad Quintum, eumque vidi plane integrum, multumque is mecum sermonem habuit, & perhumanum, de discordiis mulierum nostrarum. Quid quæris? nihil festivius. Pomponia autem etiam de te quæsta est. sed hæc coram agemus. A puero ut discessi, in aream tuam veni. res agebatur multis structoribus. Longilium redemptorem cohortatus sum. fidem mihi faciebat, se velle nobis placere. Domus erit egregia. magis enim cerni jam poterat, quam quantum ex forma judicabamus. itemque nostra celeriter ædificabatur. Eo die cenavi apud Crassipedem. cenatus, in hortos ad
 Pom-

Pompejum læticia latus sum. Iuccejum convenire non potueram, quod abfuerat. videre autem volebam, quod eram postridie Roma exiturus, & quod ille in Sardiniam iter habebat. Hominem conveni, & ab eo petivi, ut quamprimum te nobis redderet. statim dixit. Erat autem iturus (ut ajebat) a. d. III id. Apr. ut aut Labrone, aut Pisis conscenderet. Tu, mi frater, simulac ille venerit, primam navigationem (dummodo idonea tempestas sit) ne omiseris. ἀμφιλαφίαν autem illam, quam tu soles dicere, bono modo desidero, sic prorsus, ut advenientem excipiam libenter: latentem etiam nunc, non excitem. Tribus locis ædifico, reliqua reconcinno; vivo paullo liberalius, quam solebam. Opus erat, si te haberem, paullisper fabris locum dare. sed & hæc (ut spero) brevi inter nos communicabimus. Res autem Romanæ sic sese habent. Consul est egregius Lentulus, non impediende collega: sic, inquam, bonus, ut meliorem non viderim. dies comitiales exemit omnes. nam etiam Latinæ instaurantur: nec tamen deerant supplicationes. sic legibus perniciosissimis obsistitur, maxime Catonis: cui tamen egregie imposuit Milo noster. nam ille vindex gladiatorum, & bestiariorum emerat de Cosconio, & Pomponio bestiarios: nec sine his armatis umquam in publico fuerat. b. hos alere non poterat. itaque vix tenebat. Sensit Milo. dedit cuidam non familiari negotium, qui sine suspitione emeret eam familiam a Catone: quæ simulatque abducta est, Racilius, qui unus est hoc tempore tribunus plebis, rem patefecit, eosque homines sibi emptos esse dixit (sic enim placuerat) & tabulam proseripsit, SE FAMILIAM CATONIANAM VENDITVRVM. In eam tabulam magni risus consequebantur. Nunc t) igitur Catonem Lentulus a legibus removit, & eos, qui de Cæsare monstra promulgarunt, quibus intercederet nemo. Nam quod de Pompejo Caninius agit, sane quam refrixit. neque enim res probatur, & Pompejus noster in amicitia P. Lentuli vituperatur, & hercule non est idem, nam apud illam perditissimam, atque infimam sæcem populi, propter Milonem, suboffendit; & boni multa ab eo desiderant,

Qq q 4

rant,

t) ed. 1470 & Viñor: Hanc. paullo post pro Caelio Manut. Clodio.

rant, multa reprehendunt. Marcellinus autem hoc uno mihi quidem non satisfacit, quod eum nimis aspere tractat: quamquam id senatu non invito facit: quo ego me libentius a curia, & ab omni parte reipublicæ subtraho. In iudiciis ii fumus, qui fuimus. domus celebratur, ita ut cum maxime. Unum accidit imprudentia Milonis incommode, de S. Cælio: quem neque hoc tempore, neque ab imbecillis accusatoribus mihi placuit accusari. ei tres sententiæ tæterrimæ in consilio defuerunt. Itaque hominem populus revocat, & retrahatur necesse est. non enim ferunt homines. & quia, cum apud suos diceret, pæne damnatus est, vident damnatum. Ea ipsa in re Pompeji offensio nobis obstitit. senatorum enim urna copiose absolvit, equitum adæquavit, tribunum ærarii condemnarunt. Sed hoc incommodum consolantur quotidianæ damnationes inimicorum, in quibus me per-
³¹¹
^{a.}lubente Servius allisus est, ceteri conciduntur. C. Cato concionatus est, comitia haberi non futurum, si sibi cum populo dies agendi essent exempti. Appius a Cæsare nondum redierat. Tuas mirifice litteras exspecto: atque adhuc clausum mare scio fuisse: sed quosdam venisse tamen Ostia dicebant, qui te unice laudarent, plurimique in provincia fieri dicerent. iidem u) aiebant nuntiare te prima navigatione transmissurum. id cupio: &, quamquam te ipsum scilicet maxime; tamen etiam litteras tuas ante exspecto. Mi frater, vale.

7

ARGVMENTVM.

De itinere suo, & expectatione Quinti.

MARCVS Q. FRATRI, S.

A. D. III id. April. ante lucem hanc epistolam dictaveram, scripseramque in itinere, ut eo die apud T. Titium in Anagnino manerem. postridie autem in Laterio cogitabam: inde, cum in Arpinati quinque dies fuisset, ire in Pompejanum: rediens adspicere Cumanum, ut, quoniam in
 b. non. Majas Miloni dies prodita est, prid. non. Romæ essem, teque, mi carissime, & suavissime frater, ad eam diem (ut sperabam)

*) ed. Victor, Lamb. eosdem.

rabam) viderem. Ædificationem Arcani ad tuum adventum sustentari placebat. Fac, mi frater, ut valeas, quamprimumque venias.

ARGUMENTVM.

8

De supplicatione Gabinio negata, & desiderio suo fratris videndi.

MARCUS Q. FRATRI, S.

OLITTERAS mihi tuas jucundissimas, expectatas, ac primo quidem cum desiderio, nunc vero etiam cum timore! Atque has scito litteras me solas accepisse post illas, quas tuus nauta attulit, Olbia datas. Sed cetera (ut scribis) presenti sermoni reserventur. hoc tamen non queo differre. Id. Majis senatus frequens, divinus fuit in supplicatione Gabinio deneganda. Adjurat Procilius hoc nemini accidisse. Foris valde plauditur. Mihi cum sua sponte jucundum, tum jucundius, quod me absente (est enim εὐλογιστὸς iudicium) sine oppugnatione, sine gratia nostra. eram Antii. Quod idibus, & postridie fuerat dictum, de agro Campano actum iri, non est actum. In hac causa mihi aqua hæret. Sed plura quam constitueram. coram enim. Vale, mi optime, & optatissime frater, & advola. Idem te nostri rogant pueri: illud scilicet, cenabis cum veneris.

ARGUMENTVM.

9

Quid cum Pompejo & Crasso Coss. de operibus & inscriptionibus egerit, quid profecerit & quid in Senatu actum sit, perscribit.

MARCUS Q. FRATRI, S.

PLACITVRVM tibi esse librum meum x) suspicabar: tam valde placuisse, quam scribis, valde gaudeo. Quod me admones de nostra Urania, suadesque, ut meminerim Jovis orationem, quæ est in extremo illo libro: ego vero memini, & illa omnia mihi magis scripsi, quam ceteris. Sed tamen postridie, quam tu es profectus, multa nocte cum Vibullio p. veni ad Pompejum. Cumque ego egissem de istis operibus, ³¹² a. atque inscriptionibus, per mihi benigne respondit: magnam

Qq 5

spem

ed. Victorii: Librum V.

spem attulit. cum Crasso se dixit loqui velle: mihi que ut idem facerem, suavit. Crassum consulem ex senatu domum reduxi: suscepit rem: dixitque esse, quod Clodius hoc tempore cuperet per se, & per Pompejum consequi: putare se, si ego eum non impedirem, posse me adipisci sine contentione quod vellem. totum ei negotium permisi, meque in ejus potestate dixi fore. Interfuit huic sermoni P. Crassus adolescens, nostri (ut scis) studiosissimus. Illud autem, quod cupit Clodius, est legatio aliqua: si minus per senatum, per populum, libera, aut Byzantium, aut ad Brogitarum, aut utrumque. Plena res nummorum. Quod ego non nimium laboro, etiam si minus assequor, quod volo. Pompejus tamen cum Crasso locutus est, videntur negotium suscepisse. si perficiunt: optime. sin minus: ad nostrum Jovem revertamur! A. d. III id. Maji senatus consultum est factum de ambitu in Afranii sententiam, quam ego dixeram, cum tu adesses: sed magno cum gemitu senatus. Consules non sunt persecuti eorum sententias: qui Afranio cum essent assensu, addiderunt, ut praetores ita crearentur, ut dies LX privati essent. eo die Catonem plane repudiarunt. Quid
b. multa? tenent omnia: idque ita omnes intelligere volunt.

IO

ARGVMENTVM.

Respondet epistola Quinti, qua se metuere scripserat, ne eum littoris suis interpellet:

MARCVS Q. FRATRI, S.

TV metuis, ne me interpelles? primo si in isto essem, tu scis, quid sit interpellare. An te Arejus? mehercule mihi docere videbaris istius generis humanitatem: qua quidem ego nihil utor abs te. Tu vero, ut me & appelles, & interpelles, & obloquare, & colloquare velim. Quid enim mihi suavius? Non mehercule quisquam *μυστοπατακτ* libentius sua recentia poemata legit, quam ego te audio quacumque de re, publica, privata, rustica, urbana. Sed mea factum est infulsa verecundia, ut te proficiscens non tollerem. Opposuisti semel *ἀντίλεκτον* γ) causam, Ciceronis nostri
ftri

γ) Victorius legebat: *ἀντίλεκτον*. Gron. pater: *ἀνίατον*.

stri valitudinem; conticui. iterum Cicerones: quievi. Nunc mihi jucunditatis plena epistola hoc adpersit molestiæ, quod videris, ne mihi molestus esses, veritus esse, atque etiam nunc vereri. Litigarem tecum, si fas esset: sed mehercule istuc si umquam suspicatus ero, nihil dicam aliud, nisi verebor, nequando ego tibi, cum sum una, molestus sim. Video te ingemuissè. sic fit, εἰδ' ἐν αἰα ἕξισας. numquam enim dicam, εἰ παύσας. Marium autem nostrum in lecticam mehercule coniecissèm, non illam regis Ptolemæi Anicianam. meminim enim cum hominem portarem ad Bajas, Neapoli, octophoro Aniciano, machærophoris centum sequentibus, miros risus nos edere, cum ille ignarus sui comitatus, repente aperuit lecticam, & pæne ille timore, ego risu corruui. Tunc, ut dico, certe fustulissèm, ut aliquando subtilitatem vereris urbanitatis, & humanissimi sermonis attingerem. sed hominem infirmum in villam apertam, ac ne rudem quidem eriam nunc, invitare nolui. Hoc vero mihi peculiare fuerit, hic etiam isto frui. nam illorum prædiorum scito mihi vicinum Marium, lumen esse. apud Anicium videbimus ut paratum sit. nos enim ita philologi sumus, ut vel cum fabris habitare possimus. habemus hanc philosophiam, non ab Hymetto, sed ab area Syra. Marius, & valitudine est, & natura imbecillior. De interpellatione tantum sumam a vobis temporis ad scribendum, quantum dabitis. utinam nihil detis, ut potius vestra injuria, quam ignavia mea cessem! De republica nimium te laborare doleo, & meliorem civem esse, quam Philoctetem, qui accepta injuria, illa spectacula quærebat, quæ tibi acerba esse video. Amabo te, advola: consolabor te, & omnem abstergebo dolorem, & adduc, si me amas, Marium. sed adproperate. Hortus domi est.

ARGUMENTVM.

II

De Tenediis frustra libertatem petentibus: de laudibus Quinti, & de Lucretii ac Sallustii poëmatibus.

MARCVS Q. FRATRI, S.

EPISTOLAM hanc convicio efflagitarunt codicilli tui. nam res quidem ipsa, & is dies, quo tu es profectus, nihil

hil

hil mihi ad scribendum argumenti sane dabat. Sed quemadmodum coram cum fumus, sermo nobis deesse non solet, sic epistolæ nostræ debent interdum halucinari. Tenediorum igitur libertas, securi Tenedia præcisa est. cum eos præter me, & Bibulum, & Calidium, & Favonium nemo defenderet. De te magis ab Sipylo ^{z)} mentio est honorifica facta, cum te unum dicerent postulationi L. Sextii Panfæ restitisse. Reliquis diebus, si quid erit, quod te scire opus sit, aut etiam **b.** si nihil erit, tamen scribam quotidie aliquid. Prid. id. neque tibi, neque Pomponio deero. Lucretii poemata (ut scribis) lita sunt multis luminibus ingenii. multæ tamen artis. Sed cum veneris, virum te putabo, si Sallustii Empedoclea legeris: hominem non putabo. Vale.

12

ARGVMENTVM.

Quomodo Appio Consuli restiterit, & cum Cæsare per litteras jocatus sit, commemorat.

MARCVS Q. FRATRI, S.

GAVDEO tibi jucundas esse meas litteras: nec tamen habuissem scribendi nunc quidem ullum argumentum, nisi tuas accepissem. nam prid. id. cum Appius senatum infrequentem coëgisset, tantum fuit frigus, ut populi convicio coactus sit nos dimittere. De Commageno rege, quod rem totam discusseram, mirifice mihi & per se, & per Pomponium blanditur Appius. Videt enim, hoc genere dicendi si utar in ceteris, Februarium sterilem futurum: eumque lusi jocosè satis: neque solum illud extorsit oppidulum, quod erat positum in Euphrate, & Zeugmate: sed præterea togam sum ejus prætextam, quam erat adeptus Cæsare consule, magno hominum risu cavillatus. Quod non vult, inquam, renovare honores eosdem, quo minus togam prætextam quotannis interpolet, decernendum nihil cenfeo. Vos autem homines nobiles, qui Busrenum prætextatum non ferebatis, Commagenum feretis? Genus vides, & locum jocandi. Multa dixi in ignobilem regem: quibus totus

^{z)} P. Victorius corrigebat sic: *De te a Magnetibus ab Sipylo.* probante Lambino, aliis: paullo post *pro lita, non ita.*

tus est explosus. quo genere commotus (ut dixi) Appius, totum me amplexatur. Nihil est enim facilius, quam reliqua discutere. Sed non faciam, ut illum offendam, ne imploret fidem Jovis Hospitalis: Grajos omnes convocet, per quos mecum in gratiam rediit. Theopompo satisfaciamus. De Cæsare fugerat me ad te scribere. Video enim, quas tu litteras expectaris. sed ille scripsit ad Balbum, fasciculum illum epistolarum, in quo fuerat & mea, & Balbi, totum sibi aqua madidum redditum esse: ut ne illud quidem sciat, meam fuisse aliquam epistolam. sed ex Balbi epistola pauca verba intellexerat, ad quæ rescripsit his verbis, De Cicerone video te quiddam scripsisse, quod ego non intellexi: quantum autem conjectura conseq̄uebar, id erat hujusmodi, ut magis optandum, quam sperandum putarem. Itaque postea misi ad Cæsarem eodem illo exemplo litteras. Jocum autem illius de sua egestate ne sis aspernatus. Ad quem ego rescripsi, nihil esse, quod posthac arcæ nostræ fiducia conturbaret: lusique in eo genere & familiariter, & cum dignitate. Amor autem ejus erga nos perfertur omnium nuntiis singularis. Et litteræ quidem ad id, quod expectas, fere cum tuo reditu jungentur; reliqua singulorum dierum scribemus ad te, si modo tabellarios tu præbebis. quamquam ejusmodi frigus impendebat, ut summum periculum esset, ne Appio suæ ædes urerentur. Vale.

ARGUMENTVM.

13

De rebus publicis quadam: item de Callisthene & Philisto historicis.

MARCVS Q. FRATRI, S.

RISI nivem atram: teque hilari animo esse, & prompto ad jocandum, valde me juvat. De Pompejo, assentior tibi, vel tu potius mihi. nam, ut scis, jampridem istum canto Cæsarem. mihi crede, in sinu est: neque ego discingor. Cognosce nunc idus. Decimus erat Cælio dies. Domitius ad numerum judices non habuit. vereor b. ne homo tæter, & ferus, Pola Servius ad accusationem veniat.

niat. nam noster Cælius valde oppugnatur a gente Clodia. certi nihil est adhuc: sed veremur. Eodem igitur die Tyriis est senatus datus frequens: frequentes contra Syriaci publicani. vehementer vexatus Gabinius: exagitati tamen a Domitio publicani, quod eum essent cum equis persecuti. C. noster Lamia paullo ferocius, cum Domitius dixisset, vestra culpa hæc acciderunt, equites Romani; dissolute enim iudicatis: Nos iudicamus, vos laudatis, inquit. Actum est eo die nihil. nox diremit. Comitibus diebus, qui Quirinalia sequuntur, Appitus interpretatur non impediri se lege Pupia, quo minus habeat senatum, & quod Gabinia sanctum sit, etiam cogi ex kal. Febr. usque ad kal. Mart. legatis senatum quotidie dari. ita putantur detrudi comitia in mensem Martium. sed tamen his comitialibus tribunis plebis de Gabinio se acturos esse dicunt. Omnia colligo, ut novi scribam aliquid ad te. sed ut vides, res me ipsa deficit. Itaque ad Callisthenem, & ad Philistum redeo: in quibus te video volutatum. Callisthenes quidem, vulgare, & notum negotium; quemadmodum Græci aliquot locuti sunt. Sículus ille, capitalis, creber, acutus, brevis, pæne pusillus Thucydides: sed utros ejus habueris libros (duo enim sunt corpora) an utrosque, nescio. Me magis de Dionysio delectat. ipse est enim veterator magnus, & per familiaris Philisto. Sed quod ad scribis, aggredierisne ad historiam? me auctore potes. & quoniam tabellarios subministras, hodierni diei res gestas Lupercalibus habebis. Oblecta te cum Cicerone nostro quam bellissime.

14

ARGVMENTVM.

Quid agat, commemorat: Quinto operam suam in rebus ejus pollicetur: M. Orsium et Trebatium commendat.

MARCVS Q. FRATRI, S.

DVAS adhuc a te accepi epistolas: quarum alteram in ipso discessu nostro, alteram Arimino daram. plures, ^{p.} _{a.} quas scribis te dedisse, non acceperam. Ego me in Cumanò,

mano, & Pompejano, præterquam quod sine te, ceterum satis commode oblectabam. & eram in iisdem locis usque ad kal. Jun. fururus. Scribebam illa, quæ dixeram, *πολιτικῶν*: spissum sane opus, & operosum. sed si ex sententia successerit: bene erit opera posita. sin minus: in illud ipsum mare dejiciemus, quod scribentes spectamus. aggrediemur alia, quoniam quiescere non possumus. Tua mandata persequar diligenter, & adjungendis hominibus, & quibusdam non alienandis. Maximæ mihi vero curæ erit, ut Ciceronem tuum, nostrumque videam, scilicet quotidie: sed inspiciam quid discat, quam sæpissime: & nisi ille contemnet, etiam magistrum me ei profitebor: cujus rei nonnullam consuetudinem nactus sum in hoc horum dierum otio, Cicerone nostro minore producendo. Tu, quemadmodum scribis, quod etiam si non scriberes, facere te diligentissime tamen sciebam, facies, scilicet, ut mea mandata digeras, persequare, conficias. Ego, cum Romam venero, nullum prætermittam Cæsaris tabellarium, cui litteras ad te non dem. His diebus (ignosces) cui darem, fuit nemo ante hunc M. Orfium, equitem Romanum, nostrum & pernecessarium, & quod est ex municipio Atellanano: quod scis esse in fide nostra. Itaque cum tibi commendo in majorem modum, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum: quem fac ut tua liberalitate tibi obliges. est tribunus militum in exercitu nostro. gratum hominem, observantemque cognosces. Trebarium ut valde ames, vehementer te rogo. Vale.

ARGUMENTVM.

15b.

Cæsaris in se amorem et liberalitatem commemorat, et suum erga eum studium pollicetur: consilium suum, utrum Romam redeat an in Gallia maneat, et de ambitu, qui in consularu petendo existat, perscribit.

MARCVS Q. FRATRI, S.

A. d. IIII non. Jun. quo die Romam veni, accepi tuas litteras, datas Placentiæ: deinde alteras postridie, datas

datas Blandenonæ, cum Cæsaris litteris, refertis omni of-
 ficio, diligentia, suavitate. Sunt ista quidem magna, vel
 potius maxima. Habent enim vim magnam ad gloriam,
 & ad summam dignitatem. Sed mihi crede, quem nosti,
 quod in istis rebus ego plurimi æstimo, id jam habeo: te
 scilicet primum tam inservientem communi dignitati: de-
 inde Cæsaris tantum in me amorem: quem omnibus his
 honoribus, quos me a se exspectare vult, antepono. Lit-
 teræ vero ejus una datæ cum tuis, quarum initium est,
 quam suavis ei tuus adventus fuerit, & recordatio veteris
 amoris; deinde, se effecturum, ut ego in medio dolore,
 ac desiderio tui, te, cum a me abesses, potissimum secum
 esse lætarer: incredibiliter delectarunt. Quare facis tu
 quidem fraterne, quod me hortaris, sed mehercule cur-
 rentem nunc quidem, ut omnia mea studia in istum unum
 conferam. Ego vero ardenti quidem studio: ac fortasse
 efficiam *b)*, quod sæpe viatoribus, cum properant, evenit:
 ut, si ferius, quam voluerunt, forte surrexerint; pro-
 perando, etiam citius, quam si de multa nocte vigilassent,
 perveniant quo velint: sic ego, quoniam in isto homine
 colendo tam indormivi diu, te mehercule sæpe excitante,
 cursu corrigam tarditatem, tum equis, tum vero (quoniam
 scribis poëma ab eo nostrum probari) quadrigis poëticis.
 p. modo mihi date Britanniam, quam pingam coloribus tuis,
 316 penicillo meo. Sed quid ago? quod mihi tempus,
 a. Romæ præfertim, ut iste me rogat, manenti, vacuum osten-
 ditur? sed videro. fortasse enim (ut fit) vincet tuus amor
 omnes difficultates. Trebatium quod ad se miserim, per-
 false, & humaniter etiam gratias mihi agit. negat enim, in
 tanta multitudine eorum, qui una essent, quemquam fu-
 isse, qui vadimonium concipere posset. M. Curtio tribu-
 natum ab eo perivi (nam Domitius se derideri putasset, si
 esset a me rogatus: hoc enim est ejus quotidianum, se ne
 tribunum militum quidem facere: etiam in senatu lusit
 Appium collegam, propterea ille ad Cæsarem, ut aliquem
 tribunatum auferret) sed in alterum annum. id & Curtius
 ita

b) Pal. 2. 3. & ed. Aldi vetus: studio hoc f. e.

ita volebat. Tu, quemadmodum te censeres oportere esse in republica & in nostris inimicitis; ita & esse, & fore, auricula infima scito molliorem. Res Romanæ se sic habebant. Erat nonnulla spes comitiorum, sed incerta: erat aliqua suspicio dictaturæ, ne ea quidem certa: summum otium forense, sed senescentis magis civitatis, quam acquiescentis. Sententia autem nostra in senatu ejusmodi, magis ut alii nobis assentiantur, quam nosmetipsi. τοιαῦθ ὁ πλῆμων πόλεμῳ ἐξεργάζεται. Calamo, & atramento temperato, charta etiam dentata res agetur. Scribis enim, te meas litteras superiores vix legere potuisse: in quo nihil eorum, mi frater, fuit, quæ putas. neque enim occupatus eram, neque perturbatus, nec iratus alicui: sed hoc facio semper, ut, quicumque calamus in manus meas venerit, eo sic utar, tamquam bono. Verum attende nunc, mi optime, & suavissime frater, ad ea dum rescribo, quæ tu in hac eadem brevi epistola πραγματικῶς valde scripsisti. De quo petis, ut ad te, nihil occultans, nihil dissimulans, nihil tibi indulgens, genuine, fraterneque rescribam. id est, utrum voles, ut dixerimus, ad c) expediendum te, si causa sit, commorere. Si, mi Quinte, parva aliqua res esset, in qua sciscitarere, quid vellem: tamen, cum tibi permissurus essem, ut faceres, quod velles; ego ipse, quid vellem, ostenderem. In hac vero re hoc profecto quæris, cujusmodi illum annum, qui sequitur, expectem: plane aut tranquillum nobis, aut certe munitissimum: quod quotidie domus, quod forum, quod theatri significationes declarant: nec laborant, quod mea conscientia copiarum nostrarum, quod Cæsaris, quod Pompeji gratiam tenemus. hæc me, ut confidam faciunt. sin aliquis erumpet amentis hominis furor: omnia sunt ad eum frangendum expedita. Hæc ita sentio, judico, ad te explore scribo. dubitare te, non assentatorie, sed fraterne veto. Quare suavitatis equidem nostræ fruendæ causa

cu-

e) P. Manutius sic tentabat: ut dixerim, an ad &c.



cuperem te ad id tempus venire, quod dixeras: sed illud malo tamen, quod putas; magis etiam illa (etenim magis aestimo me) ἀμφιφιλαν illam tuam, & expectationem debitorum tuorum. Illud quidem sic habeto, nihil nobis expeditis, si valebimus, forte fortunatius. parva sunt, quæ defunt, nostris quidem moribus, & ea sunt ad explicandum expeditissima, modo valeamus. Ambitus redit immanis. numquam fuit par. Idib. Quint. scenus fuit ZZ ex Z d) coitione Memmii, quam cum Domitio habuit Scaurus, unum vincere. Messala flaccet. non dico ὑπερβολικῶς: vel H-S centies constituunt in prærogativa pronuntiare. Res ardet invidia. Tribunicii candidati compromiserunt, H-S quingenis in singulos apud M. Catonem depositis, petere ejus arbitrato, ut, qui contra fecisset, ab eo con-
 P. demnaretur. quæ quidem comitia gratuita si fuerint, ut
 317
 a. putantur, plus unus Cato fuerit, quam omnes leges, omnesque iudices.

16

ARGVMENTVM.

De occupationibus suis: quid in senatu actum: quæ iudicia habita sint aut instent: materiam carminis scribendi, superata a Cesare Britannia, gratulatur, & quid de suis versibus Cesar iudicet, sciscitatur.

MARCVS Q. FRATRI, S.

CVM a me litteras librarii manu acceperis, ne paullum otii me habuisse iudicato: cum autem mea, nullum. sic enim habeto, numquam me a causis, & iudiciis districtiorem fuisse: atque id anni tempore gravissimo, & calidibus maximis. Sed hæc (quoniam tu ita præscribis) ferenda sunt: neque committendum, ut aut spei, aut cogitationi vestræ ego videar defuisse: præsertim cum, tamen id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiam, magnamque dignitatem sim collecturus. Itaque, ut tibi placeat, damus operam, ne cuius animum offendamus, atque ut etiam ab iis ipsis, qui nos cum Cæsare tam conjunctos dolent, dili-

d) P. Manut. Lamb. J. F. Gron. notam trientis putant: 2. 3. ex 3. f. scenus fuit sestibus ex triente. cf. ad Attic. IV. 14.

diligamur: ab æquis vero, aut etiam a propensis in hanc partem vehementer & colamur, & amemur. De ambitu cum atrocissime ageretur in senatu multos dies, quod ita erant progressi candidati consulares, ut non esset ferendum: in senatu non fui. Statui ad nullam medicinam reipublicæ sine magno præsidio accedere. Quo die hæc scripsi, Drusus erat de prævaricatione a tribunis ærariis absolutus, in summa, quattuor sententiis cum senatores, & equites damnassent. Ego eodem die post meridiem Vatinius aderam defensurus. ea res facilis est. Comititia in mensem Sept. rejecta sunt. Scauri iudicium statim exercebitur: cui nos b. non deerimus. *συνδείπνας Σοφοκλέους*, quamquam a te actam fabellam video esse festive, nullo modo probavi. Venio nunc ad id, quod nescio an primum esse debuerit. O jucundas mihi tuas de Britannia litteras! timebam Oceanum, timebam litus insulæ. Reliqua non equidem contemno, sed plus habent tamen spei, quam timoris, magisque sum sollicitus expectatione ea, quam metu. Te vero *ὑπόθεσιν* scribendi egregiam habere video. Quos tu situs, quas naturas rerum & locorum, quos mores, quas gentes, quas pugnas, quem vero ipsum imperatorem habes? Ego te libenter, ut rogas, quibus rebus vis, adjuvabo, & tibi versus, quos rogas, *γλαῦκα εἰς Ἀθήνας* mittam. Sed heus tu, celari videor a te. quomodonam, mi frater, de nostris versibus Cæsar? nam primum librum se legisse scripsit ad me ante: & prima sic, ut neget se ne Græca quidem meliora legisse. Reliqua ad quendam locum *ἐαθυμώτερα*. hoc enim utitur verbo. Dic mihi verum, num aut res eum, aut *χαρρακτῆρ* non delectat? nihil est, quod vereare. Ego enim ne pilo quidem minus me amabo. Hac de re *φιλαλήθως*, &, ut soles, scribe fraterne.



M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

AD

QVINTVM FRATREM,
LIBER TERTIVS.

I ARGVMENTVM.

In prædiis Quinti se fuisse, & quædam ibi, in primis in edificandi ratione, correxisse, constituisse commemorat, & ad tres epistolas e Gallia a Quinto acceptas de variis rebus respondet; simul quædam de rebus Romanis perscribit.

MARCVS Q. FRATRI, S.

EGO ex magnis caloribus (non enim meminimus majores) in Arpinati summa cum amœnitate fluminis me refeci ludorum diebus, Philotimo tribulibus commendatis. In Arcano a. d. IIII idus Sept. fui. ibi Messidium cum Philoxeno, aquamque, quam ii ducebant non longe a villa, belle sane fluentem vidi, præsertim maxima siccitate: uberioremque aliquanto sese collecturos esse dicebant. apud Herum recte erat. In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardiolem. sed tamen nihil ei restabat præter balnearia, & ambulationem, & aviarium. Villa mihi valde placuit, propterea quod summam dignitatem pavementata porticus habebat: quod mihi nunc denique apparuit, posteaquam & ipsa tota patet, & columnæ politæ sunt. Totum in eo est (quod mihi erit curæ,) tectorium ut concinnum sit. pavimenta recte fieri videbantur. camaras quasdam non probavi, mutarique jussi. Quo loco in porticu te scribere ajunt ut atriolum fiat, mihi, ut est, magis placebat. neque enim satis loci esse videbatur atriolo: neque fere solet, nisi in his ædificiis fieri, in quibus est atrium majus: nec habere poterat adjuncta cubicula, & ejusmodi membra. nunc hoc vel honestate testudinis, vel
valde

valde boni æstivum locum obtinebit a). tu tamen si aliter
 sentis, rescribe quam primum. In balneariis, assa in alte-
 rum apodyterii angulum promovi, propterea quod ita
 erant posita, ut eorum vaporarium, ex quo ignis erum-
 pit, esset subjectum cubiculis. subgrande cubiculum autem,
 & hibernum altum valde probavi, quod & ampla erant,
 & loco posita ambulationis uno latere, eo, quod est pro-
 ximum balneariis. Columnas neque rectas, neque e re-
 gione Diphilus collocarat. eas scilicet demolietur. aliquan-
 do perpendiculo, & linea discet uti. Omnino spero paucis
 mensibus opus Diphili perfectum fore. curat enim dili-
 gentissime Cæsius, qui tum mecum fuit. Ex eo loco re-
 cta Vitularia via profecti sumus in Fufidianum fundum,
 quem tibi proximis nuntiis Arpini de Fufidio H-S cccrccc b).
 emeramus. Ego locum æstate umbrosiorem vidi numquam;
 permultis locis aquam profluentem, & eam uberem. Quid
 quæris? Jugera L prati Cæsius irrigaturum facile te arbi-
 trabatur. Equidem hoc, quod melius intelligo, affirmo,
 mirifica suavitate te villam habiturum, piscina, & salienti-
 bus additis, palæstra, & silva viridicata. Fundum audio
 te hunc Bovillanum velle retinere. de eo quid videatur,
 ipse constitues. Calvus ajebat, aqua dempta, & ejus aquæ
 jure constituto, & servitute fundo illi imposita, tamen nos
 pretium servare posse, si vendere vellemus. Messidium
 mecum habui. is se ternis nummis in pedem tecum trans-
 egisse dicebat: sese autem mensum pedibus ajebat passu-
 um IV CIO. mihi plus visum est. sed præstabo, sumptum nus-
 quam melius posse poni. Chilonem arcessieram Venafro,
 sed eo ipso die quattuor ejus conservos, & discipulos Ve-
 nafri cuniculus oppresserat. Idibus Sept. in Laterio fui.
 viam perspexi, quæ mihi ita placuit, ut opus publicum
 videretur esse, præter CL pass. sum enim ipse mensus ab eo
 ponticulo, qui est ad Furinæ b), Satricum versus. eo loco
 R r r 3 pul-

a) Manutius conjiciebat: Nunc hoc vel æstate restudinis, vel hieme æsti-
 vum locum obtinebit.

b) F. Urfinus malebat: Forinæ, probante F. Junio.

pulvis, non glarea injecta est: & mutabitur: & ea viæ pars valde acclivis est. sed intellexi aliter duci non potuisse, præsertim cum tu neque per Locustæ, neque per Varronis velles ducere. Veluinus ante suum fundum prope munierat. Locusta non attigerat: quem ego Romæ aggrediar, & ut arbitror, commovebo: & simul M. Taurum, quem tibi audio promississe, qui nunc Romæ erat, de aqua per fundum ejus ducenda rogabo. Nicephorum, villicum tuum, sane probavi: quæsiuque ex eo, ecquid ei de illa ædificatiuncula Laterii, de qua mecum locutus es, mandavisses.

³¹⁹
^{a.} tum is mihi respondit, se ipsum ejus operis H-S XVI conductorem fuisse: sed te postea multa addidisse ad opus, nihil ad pretium: itaque id se omisisse. Mihi hercule valde placet, te illa, ut constituebas, addere: quamquam ea villa, quæ nunc est, tamquam philosophia *c)* videtur esse, quæ objurget ceterarum villarum insaniam. Verumtamen illud additum delectabit. Topiarium laudavi: ita omnia convestit hedera, qua basim villæ, qua intercolumnia ambulationis; ut denique illi palliati topiariam facere videantur, & hederam vendere. jam ἀποδυνησῶ nihil aliud, nihil muscosius. Habes fere de rebus rusticis. Urbanam expolitionem urget ille quidem, & Philotimus, & Cincius: sed etiam ipse crebro interviso: quod est facile factu. Quamobrem ea te ³ cura liberatum volo. De Cicerone quod me semper rogas, ignosco equidem tibi, sed tu quoque mihi velim ignoscas. Non enim concedo tibi, plus ut illum ames, quam ipse amo. Atque utinam his diebus in Arpinati, quod & ipse cupierat, & ego non minus, mecum fuisset. Quod ad Pomponiam: si tibi videtur, scribas velim, cum aliquo exhibimus, eat nobiscum, puerumque ducat. clamores efficiam, si eum mecum habuero otiosum. nam Romæ respirandi non est locus. Id me scis antea gratis tibi esse pollicitum. Quid nunc putas tanta abs te mihi mercede proposita? Venio nunc ad tuas litteras: quas pluribus epistolis accepi, dum sum in Arpinati. nam mihi uno die tres sunt

c) Faërnus & Malasp. *philosophia*.

sunt redditæ, & quidem, ut videbantur, eodem abs te datæ tempore: una pluribus verbis, in qua primum erat, quod antiquior dies in tuis fuisset adscripta litteris, quam b. in Cæsaris. Id facit Oppius nonnumquam necessario, ut, cum tabellarios constituerit mittere, litterasque a nobis acceperit, aliqua re nova impediatur, & necessario ferius, quam constituerat, mittat: neque nos datis jam epistolis diem commutari curemus. Scribis de Cæsaris summo in nos amore. hunc & tu fovebis, & nos, quibuscumque poterimus, rebus augebimus. De Pompejo, & facio diligenter, & faciam quod mones. Quod tibi mea permissio mansionis tuæ grata est, id ego summo meo dolore, & desiderio, tamen ex parte gaudeo. In Hippodamis, & nonnullis aliis arcessendis, quid cogites, non intelligo. Nemo istorum est, quin abs te munus, fundi suburbanum instar, expectet. Trebatium vero meum quod isto admisceas *d*), nihil est. Ego illum ad Cæsarem misi, quia mihi jam satisfecit, si ipsi minus, præstare nihil debeo: teque item ab eo vindico, & libero. Quod scribis te a Cæsare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Balbum vero, qui est istius rei (quemadmodum scribis) adjutor, in oculis fero. Trebonium meum a te amari, teque ab illo, pergaudeo. De tribunatu quod scribis, ego vero nominatim petivi Curtio, & mihi ipse Cæsar nominatim Curtio paratum esse rescripsit, meamque in rogando reverentiam objurgavit. Si cui præterea petiero (id quod etiam Oppio dixi, ut ad illum scriberet) facile patiar mihi negari, quoniam illi, qui sibi molesti sunt, sibi negari a me non facile patiantur. Ego Curtium (id quod ipsi dixi) non modo rogatione, sed etiam testimonio tuo diligo, quod litteris tuis studium illius in salutem nostram facile perspexi. De Britannicis rebus cognovi ex tuis litteris nihil esse, nec quod metuamus, nec quod gaudeamus. De publicis negotiis, quæ vis ad te Tironem scribere,

Rr f 4

bere,

d) F. Junius e MS. reposuit: *admittas* i. e. aditum ad Cæsarem & eius benevolentiam præstes.

bere, negligentius ad te ante scribebam, quod omnia, mi-
 4 nima, maxima, ad Cæsarem mitti sciebam. Rescripsi epi-
 stolæ maximæ. Audi nunc de minuscula: in qua primum
 est de Clodii ad Cæsarem litteris, in quo Cæsaris consilium
 probo, quod tibi amantissime petenti veniam non dedit,
 uti ullum ad illam Furiam verbum rescriberet. Alterum
 est de Calventi Marii oratione. quod scribis, miror: tibi
 placere, me ad eum e) rescribere, præsertim cum illam
 nemo lecturus sit, si ego nihil rescripsero, meam in illum
 pueri omnes, tamquam dictata, perdiscant. Libros meos,
 quos exspectas, inchoavi: sed conficere non possum his
 diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro, & pro Plan-
 cio absolvi. Poëma ad Cæsarem, quod composueram, in-
 cidi. Tibi quod rogas, quoniam ipsi fontes jam siccant,
 siquid habebo spatii, scribam. Venio ad tertiam. Balbum
 quod ais mature Romam bene comitarum esse venturum,
 mecumque assidue usque ad id. Majas futurum, id mihi
 pergratum, perque jucundum erit. Quod me in eadem
 epistola, sicut sæpe antea, cohortaris ad ambitionem, & ad
 laborem, faciam equidem. sed quando vivemus? Quarta
 epistola mihi reddita est Id. Sept. quam a. d. III Id. Sext.
 ex Britannia dederas. In ea nihil sane erat novi, præter
 Erigonam: quam si ab Oppio accepero, scribam ad te quid
 sentiam. nec dubito, quin mihi placitura sit. Et, quod
 præterii, de eo, quem scripsisti de Milonis plausu scripsis-
 se ad Cæsarem: ego vero facile patior ita Cæsarem existi-
 mare, illum quam maximum fuisse plausum: & prorsus
 ita fuit: & tamen ille plausus, qui illi datur, quodammo-
 b. do nobis videtur dari. Reddita est etiam mihi pervetus
 epistola, sed sero allata, in qua de æde Telluris, & de
 porticu Catuli me admones. sit utrumque diligenter. ad
 Telluris quidem etiam tuam statuam locavi. Item de hor-
 tis, quod me admones: nec fui unquam valde cupidus, &
 nunc domus suppeditat mihi hortorum amœnitatem. Ro-
 mam

e) Faërnus: ad eam, probante Malaspina.

mam cum venissem a. d. XIII kal. Octob. absolutum offendi in ædibus tuis tectum: quod supra conclavia non placuerat tibi esse multorum fastigiorum: id non f) honeste vergit in tectum inferioris porticus. Cicero noster, dum ego absum, non cessavit apud rhetorem. De ejus eruditione quod labores, nihil est, quoniam ingenium ejus nostri: studium ego video. cetera ejus suscipio, ut me putem præstare debere. Gabinium tres adhuc factiones postulant: L. Lentulus, flaminis filius, qui jam de majestate postulavit. Ti. Nero cum bonis subscriptoribus: C. Memmius tribunus plebis cum L. Capitone. ad urbem accessit a. d. XII kal. Octobr. nihil turpius, nec desertius. sed his judiciis nihil audeo confidere. Quod Cato non valebat, adhuc de pecuniis repetundis non erat postulatus. Pompejus a me valde contendit de reditu in gratiam: sed adhuc nihil profecit: nec, si ullam partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas litteras vehementer exspecto. Quod scribis te audisse in candidatorum consularium coitione me interfuisse, id falsum est. ejusmodi enim pactiones in ea coitione factæ sunt, quas postea Memmius patefecit, ut nemo bonus interesse debuerit: & simul mihi commitendum non fuit, ut his coitionibus interesssem, quibus Messala excluderetur; cui quidem vehementer satisfacio rebus omnibus: ut arbitror, etiam Memmio. Domitio p. ipsi multa jam feci, quæ voluit, quæque a me petivit. Scaurum beneficio defensionis valde obligavi. adhuc erat valde incertum, & quando comitia, & qui consules futuri essent. Cum hanc jam epistolam complicarem, tabellarii a vobis venerunt a. d. XI kal. Sept. vicesimo die. O me sollicitum! quantum ego dolui in Cæsaris suavissimis litteris! sed quo erant suaviores, eo majorem dolorem illius ille casus afferebat. Sed ad tuas venio litteras. Primum tuam reman- sionem etiam atque etiam probo, præsertim cum, ut scribis, cum Cæsare communicaris. Oppium miror quidquam

R r r 5

cum

f) omnes edd. nunc habent.

cum Publilio: mihi enim non placuerat. Quod interiore epistola scribis, me idib. Sept. Pompejo legatum iri: id ego non audivi, scripsique ad Cæsarem, Vibullium Cæsaris mandata de mea mansione ad Pompejum pertulisse, nec ad Oppium. quo consilio? quamquam Oppium ego tenui, quod priores partes Bibuli *g)* erant. cum eo enim coram Cæsare egerat, ad Oppium scripserat. Ego vero nullas *δευτέρως Φροντίδας* habere possum in Cæsaris rebus. ille mihi secundum te & liberos nostros ita est, ut sit pæne par. videor id iudicio facere. jam enim debeo: sed tamen amore sum incensus. Cum scripsissem hæc infima, quæ sunt mea manu, venit ad nos Cicero tuus ad cenam, cum Pomponia foras cenaret. dedit mihi epistolam legendam tuam, quam paullo ante acceperat, Aristophaneo modo, valde mehercule & suavem, & gravem: qua sum admodum delectatus. Dedit etiam alteram illam mihi, qua jubes, eum mihi esse affixum, tamquam magistro. Quam
b. illum epistolæ illæ delectarunt? quam me? Nihil puero illo suavius, nihil nostri amantius. Hæc inter cenam Tironi dictavi, ne mirere alia manu esse. Annali litteræ tuæ pergratæ fuerunt, quod & curares de se diligenter, & tamen consilio severissimo juvares. P. Servilius pater, ex litteris, quas sibi a Cæsare missas esse dicebat, significat valde te sibi gratum fecisse, quod de sua voluntate erga Cæsarem humanissime, diligentissimeque locutus esses. Cum Romam ex Arpinati revertissem, dictum mihi est, Hippodamum ad te profectum esse. Non possum scribere, me miratum esse, illum tam inhumaniter fecisse, ut sine meis litteris ad te proficisceretur: illud scribo, mihi molestum fuisse. jam enim diu cogitaveram, ex eo, quod tu ad me scripseras, ut, si quid esset, quod ad te diligentius perferri vellem, illi darem: quod mehercule hisce litteris, quas vulgo ad te mitto, nihil fere scribo, quod si in alicujus manus incidit, moleste ferendum sit. Miracio me, & Salvio,
 & La-

g) P. Manutius malebat: *Vibullii.*

& Labeoni reservabam. Labeo aut tarde proficiscetur, aut hic manebit. Hippodamus ne nunc quidem, quid velim, rogavit. T. Pinarius amabiles ad me de te litteras mittit: se maxime litteris, sermonibus, cenis denique tuis delectari. Is homo semper me delectavit: fraterque ejus mecum est multum. quare, ut instruisti, complectere adolescentem. Quod multos dies epistolam in⁷ manibus habui, propter commorationem tabellariorum, ideo multa conjecta sunt, aliud alio tempore, velut hoc. T. Anicius mihi sæpe jam dixit, sese tibi, suburbanum siquod invenisset, non dubitaturum esse emere. In ejus sermone ego utrumque soleo admirari; & te de suburbano emendo, cum ad illum scribas, non modo ad me non scribere, sed etiam aliam in sententiam scribere; & cum ad illum scribas, nihil te recordari de se, de epistolis illis, quas in Tusculano ejus tu mihi ostendisti, nihil de præceptis Epicharmi, γνῶθι, πῶς ἄλλω κέχρηται; totum denique vultum, animum, sermonem ejus: quemadmodum conjicio, quasi. Sed hæc tu videris. De suburbano, cura, ut sciam, quid velis: & simul nequid ille turbet, vide. Quid præterea? Quid? etiam. Gabinius a. d. IIII kal. Octobr. noctu in urbem introivit: & hodie H. VIII, cum edicto C. Alfii de majestate eum adesse oporteret, concursu magno, & odio universi populi pæne afflictus est. nihil illo turpius. proximus tamen est Piso. itaque mirificum ἐμβόλιον cogito in secundum librorum meorum includere, dicentem Apollinem in concilio deorum, qualis reditus duorum imperatorum futurus esset: quorum alter exercitum perdidisset, alter vendidisset. Ex Britannia Cæsar ad me kal. Sept. dedit litteras: quas ego accepi a. d. IIII kalend. Octobr. satis commodas de Britannicis rebus: quibus, ne admirer, quod a te nullas acceperim, scribit, se sine te fuisse, cum ad mare accesserit. Ad eas ego ei litteras nihil rescripsi, ne gratulandi quidem causa, propter ejus luctum. Te oro etiam atque etiam, mi frater, ut valeas.

ARGV-

Gabinium redeuntem in urbem, in Senatu male vexatum, & a Memmio tribuno pl. ad populum male tractatum esse, ac de iudicio ejus proxime futuro, commemorat. Deinde qui de ambitu rei sint, quæ comitiorum spes sit, demonstrat.

MARCVS Q. FRATRI, S.

A. d. VI id. Octob. Salvius Ostiam vesperi navi profectus erat cum iis rebus, quas tibi domo mitti volueras. Eodem die Gabinium ad populum luculente calefecerat Memmius, sic, ut Calidio verbum facere pro eo non licuerit. Postridie autem ejus diei, qui erat tum futurus, cum hæc scribebam ante lucem, apud Catonem erat divigatio in Gabinium futura inter Memmium, & Ti. Neronem, & C. & L. Antonios, M. F. Putabamus fore, ut Memmio daretur, etsi erat Neronis mira contentio. Quid quæris? probe premitur, nisi noster Pompejus, diis, hominibusque invitis, negotium everterit. Cognosce nunc hominis audaciam, & aliquid in republica perditâ delectare. Cum Gabinius, quacumque veniebat, triumphum se postulare dixisset, subitoque bonus imperator noctu in urbem, hostium plane, invasisset, in senatum se non committebat. Interim ipso decimo die, quo ipsum oportebat hostium numerum, & militum renuntiare, in re hæsit *b*), summa infrequentia. cum vellet exire, a consulibus retentus est: introducti publicani. Homo undique actus, cum a me maxime vulneraretur, non tulit, & me trementi voce exfulem appellavit. Hic, o dii! nihil unquam honorificentius nobis accidit. consurrexit senatus cum clamore ad unum, sic, ut ad corpus ejus accederet: pari clamore, atque impetu publicani. Quid quæris? omnes, tamquam si tu esses, ita fuerunt. Nihil hominum fermone foris clarius. Ego tamen teneo ab accusando vix mehercule: sed tamen teneo, vel quod nolo cum Pompejo pugnare (satis est quod instat de Milone) vel quod iudices nullos habemus. ἀποτενγμα formido. addo etiam malivolentiam hominum:

b) Lipsius & Guilielmus malebant: mire hæsit.

minum: & timeo, ne illi, me accusante, aliquid accidat: nec despero rem, & sine me, & nonnihil per me, confici posse. De ambitu postulati sunt omnes, qui consulatum petunt: a Memmio, Domitius: a Q. Curtio, bono & erudito adolescente, Memmius: a Q. Pompejo, Messala: a p. Triario, Scaurus. Magno res ⁱ⁾ in motu est: propterea ³²³ quod aut hominum, aut legum interitus ostenditur. Opera ^{a.} datur, ut iudicia ne fiant. Res videtur spectare ad interregnum. Consules comitia habere cupiunt: rei nolunt, & maxime Memmius, quod Cæsaris adventu, sperat se futurum consulem. sed mirum in modum jacet. Domitius cum Messala certus esse videbatur. Scaurus refrixerat. Appius sine lege Curiata confirmat se Lentulo nostro successurum: qui quidem mirificus illo die (quod pæne præterii) fuit in Gabinium: accusavit majestatis, nomina data, cum ille verbum nullum. Habes forensia. Domi recte, & ipsa domus a redemptoribus tractatur non indiligenter. Vale.

ARGUMENTVM.

3

De rebus domesticis nonnulla: desiderium litterarum a Quinto: Comitiorum dilationes: Gabinius de ambitu reus: & Ciceronis Q. filii in rhetore audiendo diligentia.

MARCUS Q. FRATRI, S.

OCCVPATIONVM mearum tibi signum sit librarii manus. Diem scito esse nullum, quo die non dicam pro reo. ita, quidquid conficio, aut cogito, in ambulationis fere tempus confero. negotia nostra sic se habent. Domestica vero, ut volumus. Valent pueri, studiose discunt, diligenter docentur, & nos, & inter se amant. Expolitiones utriusque nostrum sunt in manibus: sed tua ad perfectum jam res rustica ^{k)} Arcani, & Laterii. Præterea de aqua, & via nihil prætermisi quadam epistola, quin enucleate ad te perferberem. sed me illa cura sollicitat, angitque vehementer, quod dierum jam amplius L intervallo nihil a te,
nihil

ⁱ⁾ Pall. Codd. & vet. ed. magna res.

^{k)} Manuius e vet. Cod. vestigiis: perfectum. Jam res rusticas.

nihil a Cæsare, nihil ex istis locis, non modo litterarum, sed
 b. ne rumoris quidem affluxit. Me autem jam & mare istuc,
 & terra sollicitat: neque desino (ut sit in amore) ea, quæ
 minime volo, cogitare. Quare non equidem jam te rogo,
 ut ad me de te, de rebus istis scribas (numquam enim, cum
 potes, prætermittis) sed hoc te scire volo, nihil fere um-
 quam me sic expectasse, ut, cum hæc scribebam, litteras
 tuas. Nunc cognosce ea, quæ sunt in republica. Comi-
 tiorum quotidie singuli dies tolluntur obnuntiationibus,
 magna voluntate bonorum omnium: tanta invidia sunt
 consules propter suspicionem pactorum a candidatis præ-
 miorum. Candidati consulares quattuor, omnes rei, causæ
 sunt difficiles: sed enitemur, ut Messala noster salvus sit:
 quod est etiam cum reliquorum salute conjunctum. Ga-
 binium de ambitu reum fecit P. Sulla, subscribente privigno
 Memmio, fratre Cæcilio Sullæ filio. Contra dixit L. Tor-
 quatus. omnibusque libentibus non obtinuit. Quæris,
 quid fiat de Gabinio? sciemus de majestate triduo: quo
 quidem in judicio odio premitur omnium generum: maxi-
 me testibus cæditur: accusatoribus frigidissimis uritur: con-
 silium, varium: quæstor, gravis, & firmus, Alfius; Pom-
 pejus, vehemens in iudicibus rogandis. Quid futurum sit,
 nescio: locum tamen illi in civitate non video: animum
 præbeo ad illius perniciem, moderatum; ad rerum even-
 tum, lenissimum. Habes fere de omnibus rebus. Unum
 illud addam. Cicero tuus, nosterque summo studio est
 Pæonii sui rhetoris, hominis, opinor, valde exercitari, &
 boni. sed nostrum instituendi genus esse paullo eruditius,
 & *ῥητικώτερον*, non ignoras. Quare neque ego impediri
 Ciceronis iter, atque illam disciplinam volo, & ipse puer
 magis illo declamatorio genere duci, & delectari videtur. in
 p. quo quoniam ipsi quoque fuimus, patiamur illum ire nostris
 324 itineribus; eodem enim perventurum esse confidimus. sed
 a. tamen, si nobiscum eum rus aliquo eduxerimus, in hanc
 nostram rationem, consuetudinemque inducemus. Magna
 enim nobis a te proposita merces est, quam certe nostra cul-
 pa

pa numquam minus assequemur. Quibus in locis, & qua spe hiematurus sis, ad me quam diligentissime scribas velim. Vale.

ARGUMENTVM.

4

De Gabinio propter accusatoris & subscriptorum infantiam absoluto perscribit, & quare nec eum accusarit, nec defendarit, sed tantum testimonium contra eum dixerit, ostendit: denique de rebus domesticis quadam addit.

MARCUS Q. FRATRI, S.

GABINIUS absolutus est. omnino nihil accusatore Lentulo, subscriptoribusque ejus infantius: nihil illo consilio fordidius. sed tamen nisi incredibilis contentio, & preces Pompeji, dictaturæ etiam rumor, plenus timoris fuisset, ipsi Lentulo non respondisset, qui tum illo accusatore, illoque consilio sententiis condemnatus sit xxxii, cum lxx tulissent. Est omnino tam gravi fama hoc judicium, ut videatur reliquis judiciis periturus, & maxime de pecuniis repetundis. Sed vides nullam esse rempublicam, nullum senatum, nulla judicia, nullam in nullo nostrum dignitatem. Quid plura de iudicibus? duo prætorii federunt, Domitius Calvinus; is aperte absolvit, ut omnes viderent: & Cato; is diruptis tabellis *a*) de circulo se subduxit, & Pompejo primus nuntiavit. Ajunt nonnulli, Sallustius item, me oportuisse accusare. Iis ego iudicibus committerem? Quid essem, si me agente, esset elapsus? Sed me alia moverunt. Non putasset sibi Pompejus de illius salute, sed de sua dignitate mecum esse certamen: in urbem intrasset: ad inimicitias res venisset: cum Æternino Samnite Pacidianus comparatus viderer, auriculam fortasse mordicus abstrulisset. cum Clodio quidem certe rediisset in gratiam. Ego vero meum *b*. consilium (si præsertim tu non improbas) vehementer approbo. Ille, cum a me singularibus meis studiis ornatus esset, cumque ego illi nihil deberem, ille mihi omnia: tamen in republica me a se dissentientem non rulit, (nihil dicam gravius)

a) Gruchius emendabat: *diribitis*: Sigonius: *direritis*. F. Junius: *diruptis*.

vius) & minus potens eo tempore, quid in me florentem posset, ostendit. nunc, cum ego ne curem quidem multum posse, res quidem publica certe nihil possit, unus ille omnia possit, cum illo ipso contenderem? sic enim faciendum fuisset. Non existimo te putare, id mihi fuscipiendum fuisse. Alterutrum, inquit idem Sallustius, defendisses: idque Pompejo contendenti dedisses. etenim vehementer orabat. lepidum amicum Sallustium, qui mihi aut inimicitias putet periculosas subeundas fuisse, aut infamiam sempiternam. Ego vero hae mediocritate delector: ac mihi illud jucundum est, quod, cum testimonium secundum fidem, & religionem gravissime dixissem, reus dixit, si in civitate licuisset sibi esse, mihi se satisfacturum: neque me quidquam interrogavit. De versibus, quos tibi a me scribi vis, deest mihi quidem opera, quæ non modo tempus, sed etiam animum vacuum ab omni cura desiderat: sed abest etiam ἐνθροιατμός. non enim sumus omnino sine cura venientis anni: etsi sumus sine timore. Simul & illud (sine ulla mehercule ironia loquor) tibi istius generis in scribendo priores partes tribuo, quam mihi. De bibliotheca tua Græca supplenda, libris commutandis, Latinis comparandis, valde velim ista confici, præsertim cum ad meum quoque usum spectent. Sed ego, mihi ipsi ista per quem agam, non habebō. neque enim venalia sunt, quæ quidem placeant, & confici nisi per hominem, & peritum, & diligentem non possunt. Chrysippo tamen imperabo, & cum Tyrannione loquar. De fisco quid egerit Scipio, quæram. quod videbitur rectum esse, curabo. De Ascanione, tu vero, quod voles, facies: me nihil interpono. De suburbano quod non properas, laudo: ut tu habeas, horror. Hæc scripsi a. d. ix kalend. Novem. quo die ludi commitebantur, in Tusculanum proficiscens, ducensque mecum Ciceronem meum in ludum discendi, non lusionis. ea re non longius, quam vellem, quod Pomptino ad triumphum a. d. iiii non. Novemb. volebam adesse. etenim erit nescio quid negotioli. Nam Cato, & Servilius prætores prohibituros se minantur: nec, quid possint, scio. Ille enim & Appium con-

con-

consulem secum habebit, & prætores, & tribunos plebis. sed minantur tamen: in primisque ἀγὴ πρέων Q. Scævola. Cura, mi suavissime, & carissime frater, ut valeas.

ARGUMENTVM.

De libris de republica Sallustii monitu refingendis: de Caesaris erga se amore: de versibus scribendis excusatio: de reipublicæ statu conquestio: de Gabinio a se non defenso, & de suo in libris Quinto emendis studio.

MARCUS Q. FRATRI, S.

QUOD quæris, quid de illis libris egerim, quos, cum essem in Cumano, scribere institui: non cessavi, neque cesso: sed sæpe jam scribendi totum consilium, rationemque mutavi. Nam jam duobus factis libris, in quibus, novendialibus iis feriis, quæ fuerunt Tuditano & Aquilio consulibus, sermo est a me institutus Africani, paullo ante mortem, & Lælii, Phili, Manilii, Q. Tuberonis, & Lælii generorum Fannii, & Scævola: sermo autem in novem & dies, & libros distributus de optimo statu civitatis, & de optimo cive: sane texebatur opus luculenter, hominumque dignitas aliquantum orationi ponderis afferebat. hi libri cum in Tusculano ^{b.} mihi legerentur, audiente Sallustio: admonitus sum ab illo, multo majore auctoritate illis de rebus dici posse, si ipse loquerer de republica, præsertim cum essem non Heraclides Ponticus, sed consularis, & is, qui in maximis versatus in republica rebus essem. quæ tam antiquis hominibus attribuerem, ea visum iri ficta esse. oratorium sermonem in illis nostris libris, quod esset de ratione dicendi, belle a me removisse; ad eos tamen retulisse, quos ipse vidissem: Aristotelem denique, quæ de republica & præstante viro scribat, ipsum loqui. Commovit me, & eo magis, quod maximos motus nostræ civitatis attingere non poteram, quod erant inferiores, quam illorum ætas, qui loquebantur. Ego autem id ipsum tum eram secutus, ne in nostra tempora incurrens, offenderem quempiam. Nunc & id vitabo, & loquar ipse tecum, & tamen illa, quæ institueram, ad te, si Romam vene-

ro, mittam. Puto enim, te existimaturum, a me libros illos non sine aliquo meo stomacho esse relictos. Cæsaris amore, quem ad me perscripsit, unice delector: promissis iis, quæ ostendit, non valde pendeo: nec honores sitio, nec desidero gloriam: magisque ejus voluntatis perpetuitatem, quam promissorum exitum exspecto. vivo tamen in ea ambitione, & labore, tamquam id, quod non postulo, exspectem. Quod me de faciendis versibus rogas, incredibile est, mi frater, quam egeam tempore: nec sane satis commoveor animo ad ea, quæ vis, canenda. ὑποθέσεις vero ad ea, quæ ipse ego ne cogitando quidem consequor, tu, qui omnes isto eloquendi, & exprimendi genere superasti, a me petis? Facerem tamen, ut possem: sed (quod te minime fugit) opus est ad

p. 326
a. poëma quadam animi alacritate, quam plane mihi tempora eripiunt. Abduco equidem me ab omni reipublicæ cura, dedoque litteris: sed tamen indicabo tibi, quod mehercule in primis te celatum volebam. Angor, mi suavissime frater, angor, nullam esse rempublicam, nulla judicia, nostrumque hoc tempus ætatis, quod in illa auctoritate senatoria florere debebat, aut forensi labore jactari, aut domesticis litteris sustentari. Illud vero, quod a puero adamaram,

„Αἰὲν ἀγριεύειν, καὶ ὑπέροχον ἔμμενοι ἀλλῶν,
rotum occidisse: inimicos a me partim non oppugnatos, partim etiam esse defensos: meum non modo animum, sed ne odium quidem esse liberum: unumque ex omnibus Cæsarem esse inventum, qui me tantum, quantum ego vellem, amaret, aut etiam (sicut alii putant) hunc unum esse, qui vellet. Quorum tamen nihil est ejusmodi, ut ego me non multa consolatione quotidie leniam: sed illa erit consolatio maxima, si una erimus. nunc ad illa vel gravissimum accedit, tui desiderium. Gabinium si, ut Panfa putat oportuisse, defendissem, concidissem: qui illum oderunt (ii sunt toti ordines) propter quem oderunt, meipsum odisse cœpissent. Tenui me, ut puto, egregie, tantum ut facerem, quantum omnes viderent. Et in omni summa, ut mones, valde me ad otium, pacemque converto. De libris, Tyrannio est cessator: Chry-

sippo

fippo dicam: sed res operosa est, & hominis per diligentis. Sentio ipse, qui in summo studio nihil assequor. De Latinis vero, quo me vertam, nescio: ita mendose & scribuntur, & veneunt: sed tamen quod fieri poterit, non negligam. Crebrius, ut ante ad te scripsi, Romæ est: & qui omnia adjurant, debere tibi valde renuntiant. Ab ærario puto confectum esse, dum absum.

ARGUMENTVM.

6 b.

Tragœdias a Quinto scriptas sibi mitti vult.

MARCVS Q. FRATRI, S.

QVATTVOR tragœdias XVI diebus absolvisse cum scribas, tu quidquam ab alio mutuaris? & κλέος m) quæris, cum Electram & Troadem scripseris? Cessator esse noli: & illud γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, verum etiam ut bona nostra norimus. Sed & istas, & Erigonam mihi velim mittas. Habes duas n) epistolas proximas.

ARGUMENTVM.

7

Proluuiem ingentem fuisse scribit & epistolas promittit.

MARCVS Q. FRATRI, S.

ROMAE & maxime Appia ad Martis, mira proluvies. Crassipedis ambulatio ablata, horti, tabernæ plurimæ: magna vis aquæ usque ad piscinæ publicam. Viget illud Homeri,

„Ἡματ' ὄπωρινῶ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
„Ζεὺς.

Cadit enim in absolutionem Gabinii

„Ὅτε δὴ γ' ἀνδρεςσι κοτεσσάμενος χαλεπαίνῃ,
„Οἱ βίη ἐν ἀγορῇ σκολιάς κρήνωσι θέμισας,
„Ἐκ δὲ δίκην ελαίσωσι, θεῶν ὅπιν ἐκ ἀλεγόντες.

Sed hæc non curare decrevi. Romam cum venero, quæ perspexero, scribam ad te, & maxime de dictatura: & ad Labienum, & ad Ligurium litteras dabo. Hanc scripsi antelucem,

Sss 2

ad

m) Junius ex Cod. MS. χείος.

n) Urfinus: ad duas.

ad lychnuchum ligneolum, qui mihi erat perjucundus, quod eum te ajebant, cum esses Sami, curasse faciendum. Vale, mi suavissime, & optime frater.

8

ARGVMENTVM.

De Caesaris amicitia & cautione in litteris dandis adhibenda: de spe Candidatorum consulatus: de Dictaturæ timore, & de Milonis ludis.

MARCVS Q. FRATRI, S.

SVPERIORI epistolæ quod respondeam, nihil est: quæ plena stomachi, & querelarum est: quo in genere alteram p. quoque te scribis pridie Labieno dedisse; qui adhuc non venerat. Delevit enim mihi omnem molestiam recentior epistola. ³²⁷_{a.} Tantum te & moneo, & rogo, ut in istis molestiis, & laboribus, & desideriiis recordere, consilium nostrum quod fuerit profectiois tuæ. Non enim commoda quædam sequebamur parva, ac mediocria. Quid enim erat, quod discessu nostro emendum putaremus? Præsidium firmissimum petebamus ex optimi, & potentissimi viri benivolentia ad omnem statum nostræ dignitatis. Plura ponuntur in spe, quam in pecuniis: reliqua ad jacturam struentur. Quare si crebro referes animum tuum ad rationem & veteris consilii nostri, & spei, facilius istos militiæ labores, ceteraque, quæ te offendunt, feres: & tamen cum voles, depones. Sed ejus rei maturitas nequedum venit, & tamen jam appropinquat. Etiam illud te admoneo, nequid ullis litteris committas; quod si prolatum sit, moleste feramus. Multa sunt, quæ ego nescire malo, quam cum aliquo periculo fieri certior. Plura ad te vacuo animo scribam, cum (ut spero) se Cicero meus belle habebit. Tu velim cures, ut sciam, quibus nos dare oporteat eas, quas ad te deinde litteras mittemus: Cæsarisne tabellariis, ut is ad te protinus mittat, an Labieni. Ubi enim isti sint Nervii, & quam longe absint, nescio. De virtute, & gravitate Cæsaris, quam in summo dolore adhibuisset, magnam ex epistola tua accepi voluptatem. Quod me institutum ad illum poëma jubes perficere; etsi distentus cum opera,

tum

rum animo sum multo magis, quoniam tamen ex epistola, quam ad te miseram, cognovit Cæsar, me aliquid esse exortum, revertar ad institutum; idque perficiam his supplicationum otiosis diebus: quibus Messalam jam nostrum, reliquosque molestia levatos, vehementer gaudeo: eumque b. quod certum consulem cum Domitio numeraris, nihil a nostra opinione dissentitis. Ego Messalam Cæsari præstabo. Sed Memmius in adventu Cæsaris habet spem: in quo illum puto errare: hic quidem friget. Scaurum autem jampridem Pompejus abjecit. res prolatae. ad interregnum comitia adducta. Rumor dictatoris injucundus bonis: mihi etiam magis quæ loquuntur. Sed tota res & timetur, & refrigescit. Pompejus plane se negat velle: antea ipse mihi non negabat. Hirrus auctor fore videtur. O dii quam ineptus! quam se ipse amans sine rivali! Crassum Junianum, hominem mihi deditum, per me deterruit. velit, nolit, scire difficile est. Hirro tamen agente, nolle se non probabit. Aliud hoc tempore de republica nihil loquebantur. agebatur quidem certe nihil. Serrani Domestici filii funus perluctuosum fuit a. d. iix kal. Decemb. Laudavit pater scripto meo. Nunc de Milone. Pompejus ei nihil tribuit: & omnia Guttae: dicitque se perfecturum, ut in illo Cæsar incumbat. hoc horret Milo: nec injuria: &, si ille dictator factus sit, pæne diffidit. Intercessorem dictaturæ si juverit manu, & præsidio suo, Pompejum metuit inimicum. si non juverit: timet, ne per vim perferatur. Ludos apparatus magnificentissimos: sic, inquam, ut nemo sumptuosiores. stulte bis, terque, non postulatus: vel quia munus magnificum dederat, vel quia facultates non erant, vel quia magister, vel quia potuerat magistrum se, non ædilem putare. Omnia fere scripsi. Cura, mi carissime frater, ut valeas.

ARGUMENTVM.

Varia de rebus publicis & domesticis perscribit.

MARCUS Q. FRATRI, S.

DE Gabinio nihil fuit faciendum istorum, quæ amantissime cogitata sunt. τότε μοι χάρις. feci summa cum

Sss 3

gra-

gravitate, ut omnes sentiunt, & summa cum lenitate, quæ feci. illum neque urfi, neque levavi. testis vehemens fui: præterea quievi. Exitum iudicii fœdum, & perniciosum levissime tuli. Quod quidem bonum mihi nunc denique redundat, ut his malis reipublicæ licentiaque audacium, qua ante rumpebar, nunc ne movear quidem. nihil est enim perditius his hominibus, his temporibus. Itaque, ex reipublica quoniam nihil jam voluptatis capi potest: cur stomacher, nescio. Litteræ me, & studia nostra, & otium, villæque delectant, maximeque pueri nostri. Angit unus Milo. sed velim finem afferat consulatus: in quo enitar non minus, quam sum enifus in nostro: tuque istinc, quod facis, adjuvabis. De quo, cætera (nisi plane vis eripuerit) recte sunt: de re familiari timeo,

Ὁ δὲ μάλιστα ἔκ' ἐπ' ἀνεκτῶς:

qui ludos H-S ccc o) comparet. cujus in hoc uno confidentiam p) & ego sustinebo, ut potero, & tu, ut possis, est tuorum nervorum. De motu temporum venientis anni, nihil te intelligere volueram domestici timoris, sed de communi reipublicæ statu: in quo etiam si nihil procuro, tamen nihil curare vix possum. Quam autem te velim cautum esse in scribendo, ex hoc conjicito, quod ego ad te ne hæc quidem scribo, quæ palam in republica turbantur, ne cuiusquam animum meæ litteræ interceptæ offendant. Quare domestica cura te levatum volo. In republica scio quam sollicitus esse soleas. Video Messalam nostrum consulem, si per interregem, sine iudicio: si per dictatorem, tamen sine periculo. odii nihil habet. Hortensii calor multum valebit. Gabinii absolutio, lex impunitatis putatur, ἐν παρρησίᾳ. De dictatore tamen actum adhuc nihil est. Pompejus abest: Appius miscet: Hirrus parat: multi intercessores b. numerantur: populus non curat: principes nolunt: ego quiesco. De mancipiis, quod mihi polliceris, valde te amo: & sum equidem, uti scribis, & Romæ, & in prædiis infrequens.

o) Suspiciatur Lambinus: ccciooo. receptum certe corruptum.

p) Idem cum F. Ursino: *inconsiderantiam*.

quens. Sed cave, amabo, quidquam, quod ad meum commodum attineat, nisi maximo tuo commodo, & maxima tua facultate, mi frater, cogitaris. De epistola Vatinius, risi. sed me ab eo ita observari scio, ut ejus ista odia non forbeam solum, sed etiam concoquam. Quod me hortaris, ut absolvam: habeo absolutum suave, mihi quidem uti videtur, *ἔπος* ad Cæsarem: sed quæro locupletem tabellarium, ne accidat quod Erigonæ tuæ: cui soli, Cæsare imperatore, iter ex Gallia tutum non fuit. ** Quid? si cæmentum bonum non haberem, deturbem ædificium? quod quidem quotidie mihi magis placet: in primisque inferior porticus, & ejus conclavia fiunt recte. De Arcano, Cæsaris opus est, vel mehercule etiam elegantioris alicujus. imagines enim istæ, & palæstra, & piscina, & nilus, multorum Philotimorum est, non Diphilorum. sed & ipsi ea adibimus, & mittemus, & mandabimus. De Felicis testamento tum magis querere q), si scias. Quas enim tabulas se putavit obsignare, in quibus in unciis firmissimum tenuerat (lapsus est per errorem & suum, & Sicuræ fervi) non obsignavit: quas noluit, eas obsignavit. *ἀλλ' οἰμωζέτω*: nos modo valeamus. Ciceronem, & ut rogas, amo, & ut meretur, & ut debeo. Dimitto autem a me, & ut a magistris ne abducam, & quod mater Pomponia discedit, sine qua edacitatem pueri pertimesco. sed sumus una tamen valde multum. Rescripsi ad omnia, mi suavissime, & optime frater.

q) editor Hagensis malebat: tum magis querere si scias.



M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

p.
273
a.

AD
BRVTVM,
LIBER SINGVLARIS.

ARGVMENTVM.

I

De L. Clodii Trib. pl. singulari & cognito in se Brutumque amore & fide accurate scribit.

Sss 4

CICE.